

55.69.3661

ДЕКРЕТ
О
МИРЕ

ЗАКОН
О
ЗАЩИТЕ
МИРА

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№ 4 КРАСАВІК 1955 г.

НАРОДЫ АДСТАЯЦЬ МІР

Аляксандра УС

ЗА МІНУЛЫЯ дзесяць год у памяці народаў не паспелі сцерціся хвалюючыя дні перамогі. Савецкія воіны прынеслі народам Еўропы вызваленне.

Многім з нас тады здавалася, што доўгачаканы мір на зямлі ніколі не будзе парушаны. Але бізнесмены з-за акіяна, нажыўшы мільярды на крыві і слязах чужых народаў, марылі аб тым, каб доларавы дождж сыпаўся ў іх мяшкі бясконца. Ужо тады, тоячыся ад народнага гневу, яны вялі размову аб падрыхтоўцы новай вайны і ні на хвіліну не спынялі гонкі ўзбраенняў. Хутка агалцелыя падпальшчыкі перайшлі да пагроз, каб запалохаць чалавецтва, паралізаваць яго волю да барацьбы. Ні перад чым не спыняюцца ворагі міру; лепшае з дасягненняў навукі — адкрыццё атамнай энергіі — імкнуцца выкарыстаць для зруйнаванняў і масавага знішчэння людзей. Агрэсары не толькі пагражаюць жыццю народаў. Яны адраджаюць і ўзбройваюць заходнегерманскую армію, ствараюць базы на чужых тэрыторыях, заключаюць васныя саюзы, распрацоўваюць канкрэтныя планы выкарыстання атамнай зброі.

Гэтыя чалавеканенавісніцкія брэдавыя планы закранаюць жыццёва важныя інтарэсы народаў усяго свету, патрабуюць іх згуртавання і адзінства ў барацьбе.

Вайна ненавісна ўсім сумленным людзям свету.

У 1953 годзе мне давялося пабываць у Даніі на Міжнародным жаночым кангрэсе. На ўсё жыццё засталіся ў памяці хвалюючыя, шчырыя выступленні дэлегатак. Незалежна ад таго, з якой краіны прыехала дэлегатка, незалежна ад яе прафесіі, маёснага стану, палітычнай прыналежнасці — усіх еднала агульнае гарачае імкненне адстаяць мір.

Маладая дацкая маці прынесла сваё шасцімесячнае дзіця. Старшыня прэзідыума кангрэса Эжэні Катон клапатліва ўзяла яго на рукі. Гэта зрабіла вялікае ўражанне. Усім уявіліся мільёны дзяцей свету, якім патрэбны малако, хлеб і бесклапотнае дзяцінства.

Тады-ж у абарону міру выступіў і дацкі салдат. Ад імя мільёнаў ён заявіў, што моладзь не хоча гінуць за чужыя інтарэсы. Смелы ўчынак салдата, які адважыўся адкрыта аб гэтым заявіць, усхваляваў прысутных. Усе дэлегаткі падняліся з месц, моцна ўзяліся за рукі і голасна заспявалі кожная на сваёй роднай мове, але на адзін блізкі і ўсім зразумелы матыў:

— Мы за мір, і песню гэту
Панясём, сябры, па свету...

Песня лілася, вырывалася з памяшкання, і здавалася, што яе слухаюць усе простыя і сумленныя людзі свету.

Народы едналіся ў барацьбе. Іх голас гучэў усё мацней. Яны прымусілі агалцелых агрэсараў спыніць вайну ў Карэі і В'етнаме, не дапусцілі выкарыстання атамнай зброі.

У апошні час над светам зноў навіслі чорныя хмары. Змоўшчыкі супроць міру і спакою ўсімі сіламі імкнуліся ратыфікаваць парыйскія пагадненні, каб развязаць сабе рукі — ствараць запасы атамнай зброі і ўзбройваць ёю заходнегерманскую армію.

Але ўрокі гісторыі не праходзяць дарэмна. Германскі народ не забыў вынікаў другой імперыялістычнай вайны. Яшчэ не зніклі руіны, не залечаны раны, яшчэ праліваюць слёзы сіроты, маці і ўдовы па забітых родных і блізкіх людзях, яшчэ не адноўлены знішчаныя матэрыяльныя і культурныя багац-

ці. Вайна прывяла Германію да таго, што яна перастала існаваць як адзіная дзяржава.

Германскі мілітарызм з'яўляецца таксама і найгоршым ворагам французскага народа. Працоўныя Францыі на ўласных плячах адчулі ўвесь цяжар гітлераўскага нападу. Яны перажылі ганьбу акупацыі, здзекі і гвалты чужаземцаў, руйнаванне і рабунак народнага багацця. Вось чаму яны так настойліва змагаюцца супроць ратыфікацыі парыйскіх пагадненняў, прынятых кучкай агрэсараў без згоды і дазволу сваіх народаў. Французскі народ ніколі не згодзіцца з гэтым ганэбным рашэннем і будзе змагацца за абарону міру ў Еўропе, а тым самым і ва ўсім свеце.

Міжнародны рух за мір і бяспеку народаў уступіў зараз у новы, адказны перыяд. Сілы міру ўзнімаюць свой магутны голас пратэсту супроць агрэсіўных колаў Злучаных Штатаў Амерыкі, Англіі, Францыі і іншых заходніх краін, якія імкнуцца раздуць сусветны пажар.

Шырока разгарнуўся збор подпісаў пад Зваротам Сусветнага Савета Міру. Сотні мільёнаў людзей ва ўсіх кутках зямлі гарача пратэстуюць супроць падрыхтоўкі атамнай вайны. Пад Зваротам ставяць свае подпісы народы Індыі і Кітая, Бірмы і Інданезіі, Еўропы і Афрыкі, Аўстраліі і Злучаных Штатаў Амерыкі.

Вялікі ўдзел у барацьбе за мір прымаюць жанчыны.

Жанчыны Японіі рашуча выступаюць за забарону атамнай зброі. Яны не жадаюць паўтарэння жахаў Хірасіма і Нагасакі.

Саюз італьянскіх жанчын, які еднае 2 мільёны 300 тысяч чалавек, пад кіраўніцтвам дэпутата парламента Марыі Мадалены Росі прымае самы актыўны ўдзел у зборы подпісаў пад Зваротам.

Грамадскасць Англіі ўсё яскравей пачынае разумець небяспеку атамнай вайны і перш за ўсё для сваёй краіны. Англіійскія патрыёткі рашуча заяўляюць: «Ніякай зброі германскім мілітарыстам!»

Народы вялікага Савецкага Саюза душой і сэрцам не жадаюць новай вайны. Яны яшчэ не паспелі забыць слёз і пакут, якія прынесла мінулая вайна. Мы найбольш страцілі чалавечых жыццяў, панеслі найбольшыя матэрыяльныя і культурныя страты.

Увесь наш народ падтрымлівае Зварот Сусветнага Савета Міру і актыўна вядзе збор подпісаў. Савецкія патрыёты працоўнымі поспехамі падмацоўваюць свае мары і думкі, змагаючыся за датэрміновае выкананне народнагаспадарчых планаў 1955 года.

— Нам не трэба вайны! — заяўляе ўвесь двухсотмільённы савецкі народ.

Хай паспрабуюць нашы ворагі даказаць процілеглае. У нас яны не пачуюць заклікаў да вайны ні ў адным артыкуле, ні ў адным літаратурным творы, ні ў адной кінакарціне, ні ў адной з вусных прамоў. Наш урад не акружае ваеннымі базамі ні Амерыкі, ні Англіі. Нашы прапановы да дзяржаў свету ясныя і зразумелыя. Мы патрабуем знішчыць запасы атамнай зброі, не павялічваць узбраенняў, выкарыстоўваць атамную энергію ў мірных мэтах, на карысць народа.

Цвёрдая рашучасць усіх людзей зямнога шара адстаяць мір — непераадольная сіла. Волю народаў да міру не змогуць стрымаць чорныя сілы агрэсіі. Магутны фронт барацьбітоў за мір здолее не дапусціць сусветнага пажару.

Мір пераможа вайну!

55.64.3661

Пролетары ўсіх краін, еднайцеся!

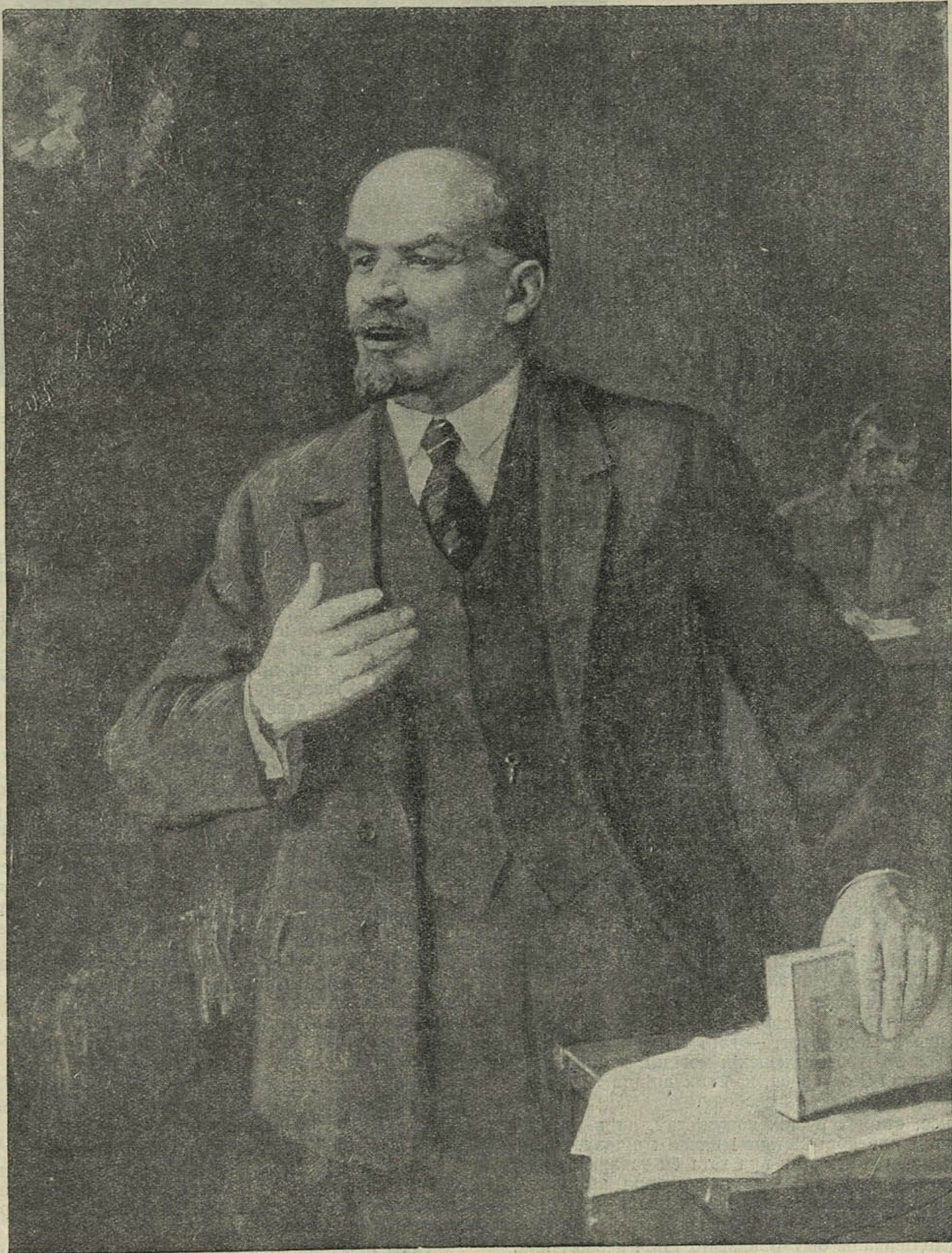
РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРЫЦАЦЬ ПЕРШЫ

№ 4

КРАСАВІК 1955

В. І. ЛЕНИН

Мастак П. Васільеў.

6479
BA 1979

Родны Ільіч

Елена СТАСАВА

У 1905 годзе па даручэнню партыі я паехала ў Жэневу. Там я павінна была спаткацца з Владзімірам Ільічам Леніным. Ленін жыў за граніцай з 1900 года. Ён выехаў з Расіі па сканчэнні сібірскай ссылкі. За граніцай Владзімір Ільіч выдаваў большэвіцкую газету «Искра», якая нелегальна перапраўлялася да нас на радзіму.

У Жэневе я адразу пайшла да «Ільічоў» — так мы называлі кватэру, дзе жылі Владзімір Ільіч Ленін, Надзежда Канстанцінаўна Крупская і яе маці Елізавета Васільеўна. Дома я застала аднаго Владзіміра Ільіча. Ён мяне адразу пацягнуў у агульны пакой, які быў адначасова і кухняй і сталовай, і засыпаў пытаннімі аб тым, што творыцца ў Піцеры, у Расіі, у Цэнтральным Камітэце, а потым раптам ускочыў і гаворыць: «Пачакайце...» Я падумала: «Што здарылася?» А Владзімір Ільіч падышоў да буфета, дастаў адтуль чайнік, наліў у яго вады, запаліў газавую пліту, накрыў стол і падрыхтаваў усё да чаю. Так было прынята ў іх сям'і: гаспадарыў той, хто быў вольны. За чаем Владзімір Ільіч працягваў гутарку са мной.

Тады-ж, у Жэневе, я ўпершыню пачула Леніна-прамоўцу. Ён гаварыў пра ўзброенае паўстанне ў Расіі. Тады ўжо засталіся ззаду падзеі 9 студзеня ў Пецярбургу. Ужо прайшоў Трэці з'езд нашай партыі, які абмяркоўваў пытанне аб узброеным паўстанні. І ў Расіі насівалі рэвалюцыйныя падзеі.

Леніна слухалі не толькі большэвікі, але і нашы праціўнікі — меншэвікі. Але ў час дакладу не было ніводнай рэплікі, ніякіх воклічаў. А калі Ленін скончыў і старшыня спытаў: «Ці ёсць пытанні?», ніхто іх не задаваў. Што-ж, на самай справе ў меншэвікоў была поўная згода з Владзімірам Ільічам? Вядома, не. Але сіла логікі Леніна была такая, што ёй падначальваліся нават праціўнікі. На другі дзень, праўда, яны пачыналі аспрэчваць сказанае Леніным. Але пасля кожнага яго выступлення ў яго становілася ўсё больш прыхільнікаў і праціўнікі заставаліся ў меншасці.

Я заўсёды слухала Леніна з затоеным дыханнем. Дагэтуль памятаю, як, гаворачы, ён рабіў некалькі крокаў уперад і назад па трыбуне, паціраў сваю галаву, закладваў вялікія пальцы за проімы камізэлькі, хаваў рукі ў кішэні штаноў або закладваў рукі за спіну і толькі часам выкідваў наперад сваю правую руку з выцягнутым указальным пальцам.

У канцы кастрычніка 1905 года Владзімір Ільіч выехаў з Жэневы ў Расію. Першае, што ён зрабіў, прыехаўшы ў Пецярбург, — гэта проста з вакзала накіраваўся на Праабражэнскія могілкі, дзе былі пахаваны ахвяры 9 студзеня, каб пакланіцца магіле загінуўшых у барацьбе за свабоду.

Для нас, старых рускіх камуністаў, якія пайшлі за Леніным «па абрывістым і цяжкім шляху, моцна ўзяўшыся за рукі...», як пра гэта ён гаварыў сам, наш правадыр быў узорам самавалодання, вытрымкі, чужых адносін да таварыша, і мы бачылі ў ім прыклад беззапаветнага служэння народу.

2 Дысцыплінаваны быў Владзімір Ільіч незвычайна. Прывяду прыклад. У 1918 годзе, неўзабаве пасля

В. І. Ленін і Н. К. Крупская са сваім пляменнікам і дачкой рабочага. Горкі, жнівень 1922 г.

прыезду Владзіміра Ільіча з Петраграда ў Маскву, камendant Крэмля ўстанавіў у калідоры, які вёў у кватэру Владзіміра Ільіча, пост курсантаў школы ВЦВК. Сярод курсантаў было многа моладзі, якая не ведала Владзіміра Ільіча. Камendant даў загад: нікога не прапускаць у кватэру Леніна без пропуску.

І вось аднойчы Владзімір Ільіч пайшоў у свой кабінет у Соўнарком, а пастаянны пропуск забыў дома. Вяртаючыся, ён падышоў да дзяжурнага курсанта. Той спытаў у яго пропуск. Владзімір Ільіч паказаў на дзверы і гаворыць:

— Вось-жа дзверы ў маю кватэру...

Курсант адказвае:

— Не магу ведаць. Ёсць загад камэнданта: нікога не ўпускаць без пропуску.

Владзімір Ільіч павярнуўся, пайшоў у камандатуру і ўзяў разавы пропуск.

Скончылася сутачнае дзяжурства. Дзяжурны з'явіўся да свайго камандзіра і раскажаў пра чалавека, які хацеў прайсці ў кватэру Леніна без пропуску.

Камандзір, выслушаўшы курсанта, пытаецца яго:

— А ты ведаеш, каго ты не прапусціў? Старшыню Соўнаркома Леніна.

Курсант нават за галаву схопіўся і пабег да Леніна прасіць прабачэння. Але Владзімір Ільіч сказаў яму:

— Не, табе прасіць прабачэння няма чаго. Распараджэнне або загад камэнданта на тэрыторыі Крэмля — гэта закон. Як-жа я, Старшыня Савета Народных Камісараў, магу гэты закон парушыць? Я быў вінаваты, а ты меў рацыю.

Ленін працаваў многа, не шкадуючы сябе. У 1917—1920 гады, калі я была сакратаром ЦК партыі, Надзежда Канстанцінаўна або Марыя Ільінічна прыходзілі да мяне і гаварылі:

— Трэба прыняць якія-небудзь меры, Владзімір Ільіч дапрацаваўся да бяссонніцы, а калі мы гаворым яму, што трэба адпачыць, ён толькі махне рукой і скажа: «Няма часу».

Тады прыходзілася званіць па тэлефону членам ЦК і выносіць пастанову аб водпуску Владзіміру

Ільчу. Адночы, калі я паведаміла Леніну аб гэтай пастанове, я пачула ў адказ яго незадаволены голас:

— Калі загадаеце прыступіць да водпуску, Елена Дзмітрыеўна?

Владзімір Ільч не спрачаўся. Атрымаўшы водпуск, ён ужо ніякімі справамі не займаўся: хадзіў на паляванне, збіраў грыбы, лавіў рыбу, але ні ў якім разе не працаваў, строга выконваючы пастанову ЦК партыі.

Адносіўся Владзімір Ільч да таварышаў вельмі цёпла. Нягледзячы на тое, што В. І. Ленін быў заняты велізарнай работай, у яго заўсёды знаходзіўся час для таварышаў.

Ён, напрыклад, добра ведаў, што я сябрала з Нікалаем Бауманам. Калі ў 1905 годзе ў Жэневу прыйшла цяжкая вестка аб смерці Нікалая, Владзімір Ільч сам прыйшоў да мяне, каб падрыхтаваць мяне да гэтай сумнай весткі. Сваю размову пачаў здалёк. Распытваў, як мы з Нікалаем Бауманам працавалі ў Поўночным бюро Цэнтральнага Камітэта партыі ў Маскве. Я расказала яму, што разам з Бауманам мы сядзелі ў турме. Бауман знаходзіўся не проста ў адзіночнай камеры, а ў ізалятары. Мы выкарыстоўвалі ўсякія хітрукі, каб паведаміць яму аб усім, што адбываецца ў Расіі, на волі. У нас быў «тэлефон». Гэта была вяровачка, на канцы якой вісеў мяшэчак з пяском. Мы высоўвалі руку з акна праз краты, і таварыш кідаў свой мяшэчак з запіскаю да мяне, а я ў сваю чаргу рабіла тое-ж самае. У свой час у нас нават газета выходзіла ў турме, у якой быў змешчаны і артыкул аб рабоце Леніна «Крок наперад, два крокі назад».

Бауман сядзеў за вуглом, але ўсё-такі з дапамогай «тэлефона» мы з ім падтрымлівалі сувязь. Я расказала пра ўсё гэта Владзіміру Ільчу. Успомніла я і пра тое, як пасля суда мы з жонкай Баумана Капіталінай Мядзведзевай хадайнічалі, каб Нікалая выпусцілі. Але ўсё было дарэмна... Выслухаўшы мяне, Владзімір Ільч сам стаў расказваць мне пра Баумана. Я даведалася, што ўрэшце Мядзведзевай удалося дабіцца вызвалення Нікалая. Толькі пасля ўсяго гэтага Ленін вельмі асцярожна паведаміў, што на другі дзень пасля вызвалення Баумана з турмы, калі той паехаў вызваляць усіх астатніх палітычных зняволеных, яго з-за вугла забілі.

Запомніўся мне і другі выпадак чужых, беражлівых адносін Ільча да таварышаў. Даведаўшыся пра тое, што стан здароўя Ф. Э. Дзержынскага цяжкі, пачалося кровахарканне, В. І. Ленін пазваніў мне:

— Елена Дзмітрыеўна, напішыце пастанову: Ф. Э. Дзержынскаму прадпісваецца безадкладна ісці ў адпачынак на два тыдні і паехаць у Нара-Фамінск.

У Нара-Фамінску быў добры соўгас. Хворы Дзержынскі меў бы там усе ўмовы, каб паправіцца. У той час у Нара-Фамінск не быў праведзены тэлефон, і Дзержынскі быў пазбаўлены магчымасці працаваць.

Калі Владзімір Ільч выносіў

якую-небудзь пастанову, ён абдумваў яе ва ўсіх падрабязнасцях і дэталях.

Сціплы быў Владзімір Ільч незвычайна.

У адной з яго анкет на пытанне: «Якімі мовамі вы валодаеце?» — ён пісаў: «Французскай, англійскай і нямецкай — дрэнна. Італьянскай зусім дрэнна». На самай справе Ленін добра валодаў мовамі.

У 1920 годзе ў Маскву прыехалі прадстаўнікі сацыялістычнай партыі Францыі. У часе гутаркі з імі Владзімір Ільч паклікаў мяне і гаворыць:

— Вы язычніца, Елена Дзмітрыеўна (так ён называў мяне за веданне моў). Сядзьце бліжэй і падкажыце, калі мне не хопіць якога-колечы слова. Але толькі, калі ласка, не шапчыце, калі будзеце падказваць, таму што шэпт перабівае мае думкі, а скажыце ўголос. Якая бяда, калі я забыў якое-небудзь слова.

І вось у часе паўтарагадзіннай гутаркі мне давалася падказаць яму ўсяго адно або два словы.

Памятаю, як на II Кангрэсе Комінтэрна Владзімір Ільч выступіў з крытыкай памылак Комуністычнай партыі Германіі і італьянца Серацці. Пакуль гутарка ішла аб Германскай Комуністычнай партыі, Владзімір Ільч гаварыў па-нямецку, а потым, калі ён загаварыў пра Серацці, ён адразу-ж перайшоў на французскую мову, блізкую да італьянскай.

...Калі я думаю пра Леніна, перада мной заўсёды ажывае яго разумны з усмешкаю твар. Якое вялікае шчасце выпала мне на долю: жыць і працаваць у адзін час з такім чалавекам, прымаць удзел у будаўніцтве новага жыцця пад кіраўніцтвам партыі, створанай ім.

Антон БЯЛЕВІЧ

Ленін і салдат

Пра тую вялікую дату
Я вам раскажу, не сакрэт:
Мяне, радавога салдата,
У Смольны паслаў камітэт.

Ягонаму верны наказу,
З вінтоўкай ля Смольнага стаў,
І колькі служыў — ані разу
На гэткіх не быў я пастах.

Знаў добра, каго я вартую:
Тут Ленін, за гэтай сцяной;
Тут піша ён праўду святую, —
Ягоны вартую спакой.

Дзе ходзіць, — дарожку я тую
Гатовы паглядзіць рукой.
І гэта зусім зразумела,
Напісана чорным па белым:

— Наш Ленін — свабода і мір,
Працоўных усіх правадыр!

І гэтыя ясныя словы,
Як промні, сагрэлі людзей.
Стаю я, а ў вечар зімовы —
Са Смольнага Ленін ідзе.

Ідзе ён паспешлівым крокам,
Ідзе ад шырокіх дзвярэй.
Прыжмурыў разумнае вока,
За локаць мяне ён бярэ.

І ўсе мае думы і мары
Убачыў Ільч навілёт:
— Па працы сумуеш, таварыш?
Каторы з вінтоўкаю год?

І ўсе заповітныя думы
Раскрыў я тады Ільчу:
— Цяпер нам, Ільч, не да суму!.. —
Пахлопаў мяне па плячу

І шчыра зірнуў ён у вочы.
— Я згодзен з табою, салдат,
Гарой за сялян і рабочых
Рабоча-сялянскі урад.

І ўсё, што ў душы накіпела
Яшчэ ў акопах сырых,
Я выказаў Леніну смела,
Стаялі мы з ім удваіх.

Яшчэ падбіраеш ты словы,
А ён ужо знае адказ.
Далёкі той вечар зімовы
І ў гэты мне помніцца час.

Я тую шчаслівую дату
У сэрцы нясу праз гады:
Ён мне, радавому салдату,
Адкрыў усю праўду тады.

Вялікаю праўдай святою
Жывем у наш радасны век...
Вось — Ленін, вась побач са мною,
Са мной дарагі чалавек.

Пяшчоту рукі яго чую
І голас бацькоўскі яго,
І бачу дарожку я тую,
Якой ён кранаўся нагой.

Прыжмурыў разумнае вока,
Руку на плячо мне кладзе,
Ідзе ён паспешлівым крокам,
Між намі жывымі ідзе!

Гэта Ленінскіх месяцаў

ГОРАД Леніна — жалыска пролетарскай рэвалюцыі. Дзесяткі мясцін напамінаюць аб жыцці і дзейнасці палымінага правадыра працоўных, стваральніка большэвіцкай партыі і Савецкай дзяржавы — Владзіміра Ільіча Леніна.

У незабытым 1917 годзе тут прагучэў выстрал «Аўроры». Тут рэвалюцыйныя піцёрскія рабочыя, салдаты і матросы, кіруемы Цэнтральным Камітэтам партыі, брадзі штурмам Зімовы палац...

Гэтыя свяшчэнныя для кожнага савецкага чалавека месцы старанна ахоўваюцца ленынградцамі. Ленінскія кватэры ператвораны ў музеі, дзе ўваскрашаецца неўміручы вобраз правадыра, раскрываюцца яркія старонкі яго дзейнасці, старонкі гісторыі большэвіцкай партыі.

Ленін прыбыў упершыню ў Пецярбург у 1890 годзе для здачы дзяржаўных экзаменаў. У сценах Ленінградскага ўніверсітэта святуюць памяць аб Леніне. У 1891 г. ён выдатна здаў экзамены экстэрнам за ўвесь курс юрыдычнага факультэта і атрымаў дыплом I ступені.

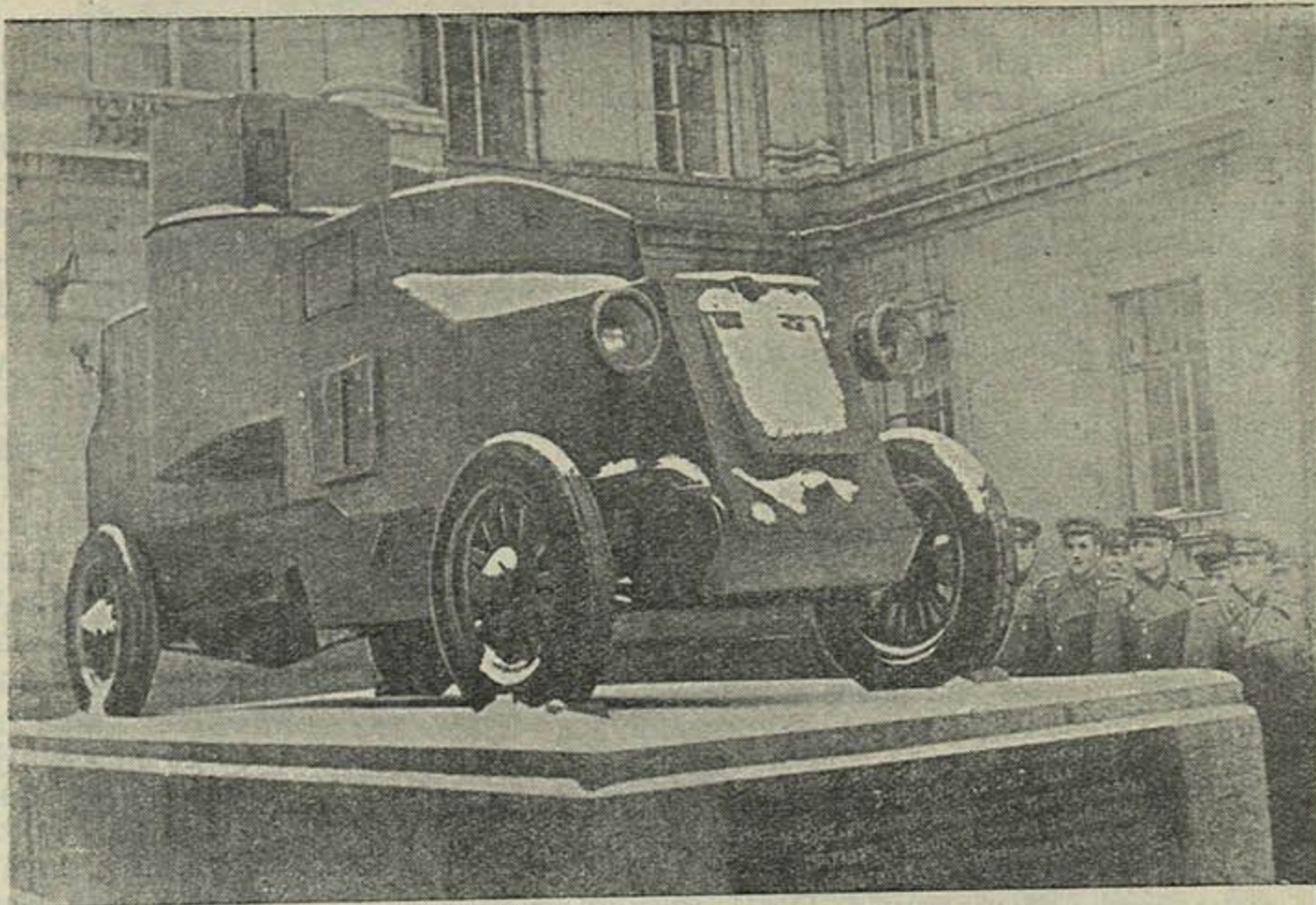
31 жніўня (12 верасня) 1893 г. Ленін зноў прыехаў у Пецярбург яшчэ зусім маладым чалавекам. У той час ён часта бываў у рабочых раёнах на Васільеўскім востраве, за Неўскай заставай і адразу стаў прызнаным кіраўніком пецярбургскіх марксістаў. Выступленні Леніна рабілі моцнае ўражанне на ўдзельнікаў рабочых гурткоў. Яго несакрушальная вера ў перамогу рабочага класа, глыбокае веданне марксізма запальвалі сэрцы членаў пецярбургскай групы сацыял-дэмакратаў.

Дом № 7 па завулку Ільіча. На дзвярах кватэры № 13 таблічка з надпісам: «Кватэра-музей В. І. Леніна». З хваляваннем пераступаеш парог невялікага пакойчыка. Здыўляе скромнасць абсталявання: пакрыты шэрай коўдрай жалезны просты ложка, звычайны стол, на якім стаіць сямілінейная лямпа на чыгуннай падстаўцы, два простыя крэслы і рабочы столік. На ім чарнільніца, ручка, аловак. Ля сцяны — старомодная камода, тры фатаграфіі: сям'і Ульянавых, маці і старэйшай сястры Владзіміра Ільіча — Анны Ільінічы, якія наведвалі Леніна, калі ён хварэў на запаленне лёгкіх.

Гэты скромны пакой Ленін наняў па аб'яве за 10 рублёў у месяц і пражыў у ім больш года. Тут Владзімір Ільіч напісаў сваю славутую работу «Што такое «прыцелі народа» і якія ваююць супроць сацыял-дэмакратаў?», а таксама артыкул «Эканамічны змест народніцтва і крытыка яго ў кнізе п. Струве».

На стала пад шклом — пажоўклія кнігі, якімі карыстаўся Ленін у тыя дні, часопіс «Русское богатство»...

У гэтай кватэры сабраны дакументы, звязаныя з дзейнасцю «Саюза барацьбы за вызваленне рабочага класа». Восем фатаграфія, на якой мы бачым групу рабочых — членаў Пецярбургскага «Саюза барацьбы за вызваленне рабочага класа». Побач — карта, на якой адзначаны месцы, дзе пад кіраўніцтвам В. І. Леніна адбываліся нарады «Саюза барацьбы», дзе Ленін кіраваў заняткамі марксісцкіх гурткоў.

Гістарычны бранявік, з якога В. І. Ленін абвясціў красавіцкія тэзісы пасля звароту ў Петраград у 1917 г.

Фото Н. Хандогіна

На сцяне вісіць партрэт маладога Леніна. Твар з магутным ілбом гаворыць аб незвычайнай сіле і энергіі. Наведвальнікі, пабываючы ў музеі-кватэры, пакідаюць шмат хваляючых запісаў.

«Свяшчэнныя нават каменні, па якіх хадзіў Владзімір Ільіч Ленін. З пачуццём глыбокай любові і павагі ўваходзіш у гэтую кватэру, дзе жыў, працаваў і думаў вялікі чалавек. ...Выходзіш адсюль з абноўленай душой, прасветлены ў пачуццях і думках сваіх».

Запісы пакінулі шматлікія дэлегацыі краін народнай дэмакратыі і Кітайскай Народнай Рэспублікі, піонеры, студэнты, маракі, рабочыя, экскурсанты-адзіночкі, якія прыязджаюць у Ленінград...

Асабліва многа памятных месц звязана з перыядам пасля 3(16) красавіка 1917 года, калі Ленін вярнуўся з-за граніцы.

... На плошчы ля Фінляндскага вакзала сабраліся тысячы працоўных, каб сустрэць свайго правадыра. Рабочыя, салдаты і матросы Петраграда слухалі яго славутую прамову з бранявіка. Ленін вітаў рускі рэвалюцыйны пролетарыят і армію.

І зараз ля Фінляндскага вакзала ўстаноўлены помнік: Ільіч — на браневіку гаворыць сваю славутую прамову. Гістарычны бранявік стаіць у цяністым дворыку на гранітным п'едэстале, ля галоўнага ўваходу ў Мармуровы палац, дзе знаходзіцца Ленінградскі філіял Музея В. І. Леніна. На борце правай вежы надпіс: «Вораг капіталу», на граніце залатымі літарамі высечаны словы: «3(16) красавіка 1917 года ля Фінляндскага вакзала з гэтага браневіка прагучэў вялікі заклік В. І. Леніна «Няхай жыве сацыялістычная рэвалюцыя!»

... 3 Фінляндскага вакзала Владзімір Ільіч у суправаджэнні тысяч людзей накіраваўся ў палац Кшэсінскай на ўрачысты сход партыйных работнікаў Петраграда. У той вечар Владзімір Ільіч некалькі раз выступаў з балкона перад рэвалюцыйнымі рабочымі, салдатамі і матросамі.

Раніцай В. І. Ленін паехаў на кватэру да сваіх родных: Анны Ільінічы і Марка Цімафеевіча Елізаравых. Зараз тут — музей (кватэра № 24, дом № 48 па вуліцы Леніна). Вялікая колькасць працоўных наведвае пакой, дзе В. І. Ленін і Н. К. Еруская жылі з 4(17) красавіка па 5(18) ліпеня 1917 года.

У пакой звычайная для Леніна скромнасць: два простыя ложка, з шынельнага сукна коўдра, шафа для адзення, у кутку — старэнкае крэсла, ля акна — стол, за якім працаваў Владзімір Ільіч. У гэты перыяд ён напісаў славутыя «Пісьмы аб тактыцы», «Задачы пролетарыята ў нашай рэ-

волюці», звыш 200 артыкулаў і брашур, у якіх развіваецца ідэя красавіцкіх тэзісаў.

У другім пакоі была сталовая. Тут Ленін не раз сустракаўся з І. В. Сталіным, Я. М. Свердловым і В. М. Молатавым. На кватэры захавалася абсталяванне таго часу. З вялікай цікавасцю наведвальнікі аглядаюць шматлікія фотакопіі рукапісаў, газеты, брашур.

Тут тэлеграма М. І. Ульянавай: «Прыязджаем панядзелак уначы, паведаміце «Правде». Ульянаў». У вітрыне — выпіскі з дамавой кнігі аб прапісцы В. І. Леніна і Н. К. Крупскай, загад Часовага ўрада ад 7(20) ліпеня 1917 г. аб арышце В. І. Леніна, пратакол вобыску на кватэры. Гэтыя дакументы сведчаць аб тым, што пасля ліпенскіх падзей у Петраградзе буржуазія старалася адшукаць і забіць правадыра рэвалюцыі.

Большэвіцкая партыя вырашыла змяніць сваю тактыку. Яна перайшла ў падполле. Ленін, папярэджаны аб небяспецы Я. М. Свердловым, 5(18) ліпеня пакінуў кватэру Елізаравых і перайшоў на нелегальнае становішча. З 6(19) па 11(24) ліпеня Ленін жыў на кватэры рабочага С. Я. Алілуева па 10-й Совецкай вуліцы ў д. № 17а кв. 20. Гэта была першая нелегальная кватэра Владзіміра Ільіча. Тут ён напісаў работы: «Палітычнае становішча», «Тры крызісы», «Дрэйфусіяда», «Да пытання аб яўцы на суд большэвіцкіх лідэраў» і іншыя творы, у якіх Ленін рашуча паставіў пытанне аб узброеным паўстанні. У гэтым самым пакоі са жніўня па кастрычнік 1917 года жыў Іосіф Вісарыёнавіч Сталін.

Усяго пяць дзён пражыў тут Ленін. Шпікі Часовага ўрада шукалі яго. Цэнтральны Камітэт партыі арганізаваў перезд Леніна ў Разліў. Провадам Леніна прысвечаны малюнак мастака Лебедзева: Ленін на вакзале, яго праваджаюць І. В. Сталін і С. Я. Алілуеў.

...Станцыя Разліў — поўгадзіны язды ад Ленінграда. Недалёка ад станцыі захаваўся маленькі домік з пуняй, які належаў рабочаму-большэвіку Емельянаву. Паддашак пуні паслужыў прыстанкам для правадыра рэвалюцыі.

Владзімір Ільіч пражыў там каля васьмі дзён, а потым пераехаў у больш бяспечнае месца. Пад выглядам касца-фіна Ленін пасяліўся за возерам Разліў. На лузе стаяў стог сена і будан. У густым хмызняку была высечана палянка — «кабінет», дзе пісьмовым сталом Ільічу служыў драўляны пурбан. Адсюль В. І. Ленін кіраваў работай VI з'езду РСДРП(б).

Ленін умеў працаваць у любых абставінах, не спыняючыся ні на хвіліну. І тут ён напісаў «Аб канстытуцыйных ілюзіях», «Урокі рэвалюцыі» і рыхтаваў сваю вялікую працу «Дзяржава і рэвалюцыя». Перад вачыма паўстае ўсім знаёмы малюнак «Ленін у Разліве».

На пустэльным беразе возера высечаны з ружавата-дымчатага граніту помнік-будан. На помніку надпіс:

«Леніну, на месцы, дзе ў ліпені — жніўні 1917 года ў будане з галля хаваўся ад праследавання буржуазіі правадыр сусветнага Кастрычніка і пісаў сваю кнігу «Дзяржава і рэвалюцыя». На памяць аб гэтым паставілі мы будан з граніту.

Рабочыя горада Леніна. 1927 год».

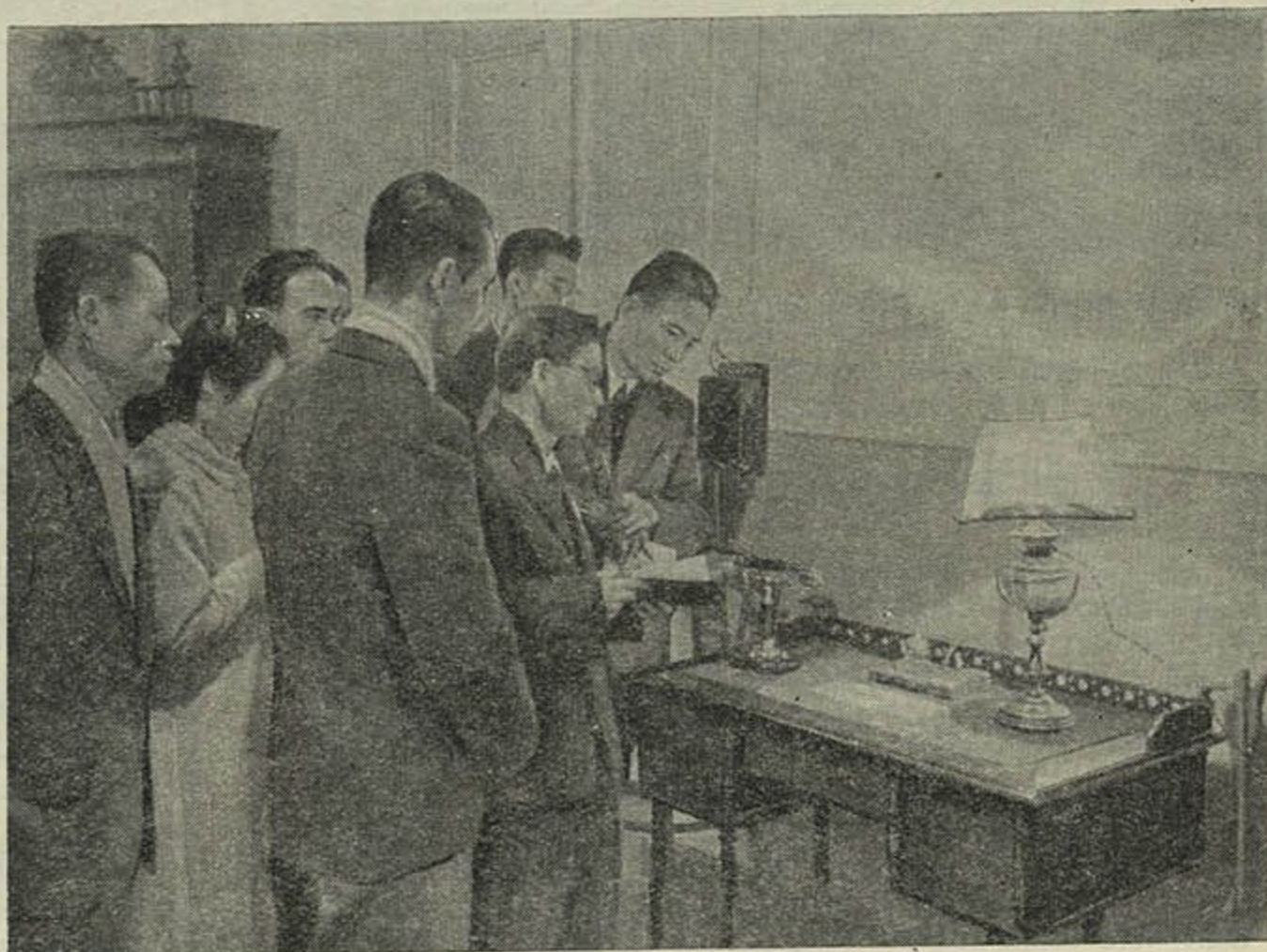
7(20) кастрычніка 1917 года Владзімір Ільіч нелегальна вярнуўся ў Петраград і пасяліўся ў Выбаргскім раёне. Пра яго жыццё і кіпучую дзейнасць у той час разказваюць экспанаты кватэры № 20 дома 1/92 па вул. Сердавольскай.

У кватэры М. В. Фафанавай Ільіч правёў апошнія дні перад Кастрычнікам. Усё тут мае ранейшы выгляд: сцены аклеены танымі шпалерамі, побач з ложкам стаіць камода і пісьмовы стол, ля другой сцяны — канапа, умывальнік. За акном — ветка Фінляндскай чыгункі. Дзверы вядуць на балкон, блізу якога знаходзіцца водасцёкавая труба. Ленін цікавіўся ёю на выпадак, калі будзе высечаны.

На пісьмовым стале — чарнільніца. Яна служыла Леніну, калі ён пісаў славетныя «Парады пабочнага». Тут-жа пісаў ён гістарычнае «Пісьмо да членаў партыі большэвікоў», «Пісьмо да таварышаў». У іх ён заклімаў ганейнае здрадніцтва Каменева і Зіноўева, якія выдалі ворагу сакрэтнае рашэнне ЦК партыі аб узброеным паўстанні.

Прастата, скромнасць ва ўсім. Тут жыў Ленін у самыя рашаючыя — перадкастрычніцкія дні! Глыбока хваляючае пачуццё ахоплівае кожнага, хто заходзіць у гэты пакой. На сценах знаёмыя ўсім рэпрадукцыі карцін «Прыбыццё Леніна ў Смольны», «Смольны ў Кастрычніку», «Залп «Аўроры» і інш.

Владзімір Ільіч жыў тут у глыбокай канспірацыі. Сувязь са знешнім светам падтрымлівалася праз гаспадыню кватэры і рэдка прыходзіўшую сюды Н. К. Крупскую. На сцяне — фото Надзежы Канстанцінаўны ў адзенні работніцы. Цікавае фото дома № 14 па Выбаргскаму шасэ, дзе адбылася сустрэча Леніна і Сталіна пасля звароту Леніна ў Петраград.

Смольны. У пакоі-музеі В. І. Леніна.

Фото В. Логінава

Побач малюнак мастака П. Васільева, прысвечаны гэтай-жа падзеі.

Ленін быў у курсе ўсіх падзей. На яго сталі кожны дзень ляжалі свежыя газеты, аб якіх клапаціліся Фафанава і Крупская.

Ленін пражыў тут да 24 кастрычніка (6 лістапада) 1917 г. Па загаду Часовага ўрада ў Пецярбургу пачалі разводзіць масты праз Неву, каб перапыніць рабочым дарогу ў цэнтр. Ленін ведаў гэта і зараз-жа паслаў з М. В. Фафанавай запіску ў ЦК. Ён пісаў, што хоча абавязкова сёння-ж быць у Смольным. Выбаргскі камітэт партыі адказаў, што выходзіць пакуль што небяспечна, але гэтага адказу Владзімір Ільіч не дачакаўся і пайшоў у парыку з кватэры Фафанавай у Смольны.

Тысячы людзей аглядаюць, як святыню, месца, дзе жыў і працаваў Владзімір Ільіч: вась сасновая камода з трыма скрынямі для кніг, вась крэсла, стол, за якім ён працаваў...

Тут ён напісаў вялікую колькасць работ. «Пісьмо да членаў ЦК», у якім настойвае неадкладна пачынаць паўстанне:

«... Ні ў якім разе не пакідаць улады ў руках Керэнскага і кампаніі да 25-га...

Урад хістаецца. Трэба дабіць яго, ва што-б там ні стала!

Прамаруджанне ў выступленні смерці падобна».

Пісьмо В. І. Леніна было дастаўлена ў Смольны, дзе знаходзіўся Цэнтральны Камітэт партыі. Кіруючыся катэгарыч-

Кватэра-музей В. І. Леніна на Сердабольскай вуліцы (апошняя падпольная кватэра Ільіча).

Фото Н. Хандогіна

ным патрабаваннем В. І. Леніна, ЦК партыі пачаў паўстанне на дзень раней.

У кнізе водгукаў пакінулі свае запісы экскурсантаў Латвіі, Львова, далёкага Кольскага паўвострава, Масквы, Свэрдлоўска, студэнты Карэі, Кітая.

... Смольны. Штаб Кастрычніка. Тут усё жыва напамінае аб Ільічу. На фоне белых калон узвышаецца бронзавая фігура В. І. Леніна. Правадыр стаіць у такой знаёмай позе — з высока ўзнятай, працягнутай уперад рукой.

У левым крыле на другім паверсе — два сумежныя невялікія пакоі. У іх з сярэдзіны лістапада 1917 г. пасяліліся Владзімір Ільіч Ленін і Надзежда Канстанцінаўна Крупская. З неперадаваемым хваляваннем уваходзіш сюды, і свядомасць міжволі рысуе памятныя дні 1917 года.

Фотакопіі дакументаў, вітрыны з газетамі, карціны адлюстроўваюць перыяд перад кастрычніцкім штурмам і першыя дні савецкай улады.

Тут «Дэкларацыя правоў народаў Расіі», падпісаная В. І. Леніным і І. В. Сталіным, фотакопіі першай старонкі рукапісу Леніна «Дэкларацыя правоў працоўнага і эксплуатаемага народа», якая лягла ў аснову першай савецкай Канстытуцыі.

Адсюль трапляем у пакой, у якім жыў вялікі Ленін. Канапа, два крэслы, столік — знаёмыя па вядомай карціне І. Бродскага «Ленін у Смольным», пісьмовы стол з чарнільніцай і прэс-пап'е, лампа з падвойным святлом — карасінавым і электрычным, бо тады электрычнасць часта гасла, тэлефонны апарат і два крэслы, невялікі буфет і шафа. А за перагародкай — спальня, дзе стаяць два салдацкія ложка з шэрымі коўдрамі; між імі тумбачка.

«Мы здзіўлены скромнасцю і веліччу Леніна! Будзем строга выконваць заветы Ільіча», — такі запіс пакінулі экскурсантаў Польскай рэспублікі.

«Мы яшчэ раз пераканаліся ў велічы і неўміручасці спраў найвялікшага з вялікіх, скромнейшага са скромных людзей на зямлі — Владзіміра Ільіча Леніна», — такі запіс пакінулі настаўнікі Аршанскага раёна Віцебскай вобласці.

У Смольным Ленін кіраваў работай Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта і баявога штаба паўстання. Тут засядаў Цэнтральны Камітэт партыі, II з'езд Саветаў, Петраградскі Совет і ВЦВК. Сюды прыходзілі да свайго правадыра дэлегацыі рабочых, салдат, матросаў, сялян. Тут працаваў мозг і білася сэрца рэвалюцыі. А 10 гадзіне раніцы 7 лістапада з радыёстанцыі «Аўроры» прагучэў зварот «Да грамадзян Расіі» аб звяржэнні Часовага ўрада.

Амаль двое сутак няспынна, з велізарным напружаннем працаваў Ленін. Толькі тады, калі штурмам быў узят Зімовы палац і арыштаваны Часовы ўрад, Владзімір Ільіч пайшоў адпачыць на бліжэйшую ад Смольнага кватэру на Херсонскай вуліцы, дом № 5, кв. 9 да члена партыі Бонч-Бруевіча. У пакоі прыцягвае ўвагу пажоўклая ад часу газета «Известия ЦИК» № 208. Яна вышла ў пятніцу 27 кастрычніка 1917 г. На першай старонцы — «Дэкрэт аб міры».

Іх шмат — гістарычных месц, непарыўна звязаных з імем Леніна. Гэта — Таўрычаскі палац, дзе прагучэлі славутыя «Красавіцкія тэзісы». Гэта былія Пуцілаўскі, Алесандраўскі і іншыя заводы, 1-ы медыцынскі інстытут, дзе грывела натхнёнае слова Леніна.

У 22 залах Ленінградскага філіяла Музея В. І. Леніна і ў кватэрах-музеях Владзіміра Ільіча знаходзіцца каля 6 000 экспанатаў — рукапісаў, унікальных выданняў прац В. І. Леніна і І. В. Сталіна, каштоўнейшых твораў жывапісу, скульптуры, графікі і фатаграфій, прысвечаных Леніну.

Свята захоўваюцца для пакаленняў гістарычныя месцы, у якіх жыў і працаваў правадыр рэвалюцыі Владзімір Ільіч Ленін.

Н. СЯРГЕЕВА.

Жыццё, асветленае вялікай мэтай

У ГЭТЫЯ дні на кватэры Праскоўі Іванаўны Кулябка часта чуецца тэлефонны званок. Яе просяць выступіць у рабочым клубе, у студэнцкім інтэрнаце, у школе. Ленінградцы з цікавасцю слухаюць успаміны Праскоўі Іванаўны — аднаго з ветэранаў рэвалюцыйнага руху ў нашай краіне, члена партыі з 1898 года, актыўнага ўдзельніка першай рускай рэвалюцыі. Яна была жывой сведкай вялікіх, незабыўных падзей. У Жэневе і Пецярбургу сустракалася з Ільічом, гутарыла з ім, слухала яго даклады, працавала пад яго кіраўніцтвам...

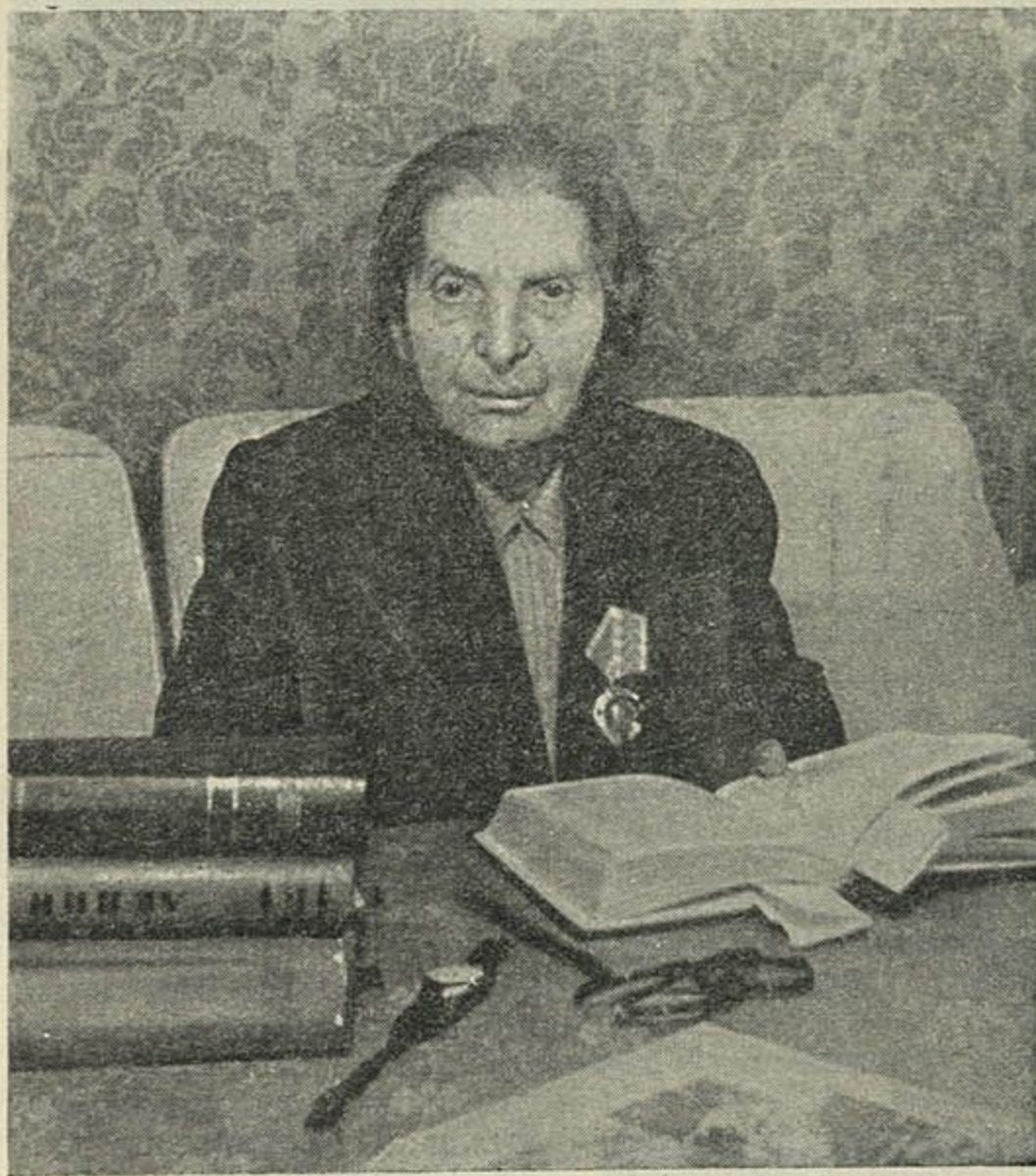
Хто з нас, вывучаючы гісторыю партыі, не чытаў аб самарскім марксісцкім гуртку, арганізаваным Владзімірам Ільічом Леніным у пачатку дзесянастых га-

доў мінулага стагоддзя? Да гэтага гуртка прымкнула і маладзенькая, восемнаццацігадовая дзяўчына Праскоўя Кулябка — слухачка фельчарскіх курсаў. Яна прыняла цвёрдае, беспаваротнае рашэнне прысвяціць сваё жыццё барацьбе за шчасце народа. Гэта было восенню 1893 года. Яна слухала захапляючыя апавяданні таварышаў па гуртку пра Владзіміра Ільіча Леніна, пра яго незвычайна глыбокае веданне марксізма, пра яго несакрушальную веру ў перамогу рабочай справы, пра яго выдатны арганізатарскі талент. Самога Леніна к гэтаму часу ўжо ў Самары не было, ён пераехаў у Пецярбург. Але створаны ім гурток працягваў рэвалюцыйную дзейнасць.

Хутка адбылося першае знаёмства маладой рэво-

люциянеркі з царскай турмой. Доказы ў наяўнасці. Наскочыўшая паліцыя застала яе і таварышаў за перакладам «крамольнай» літаратуры — кнігі Фрыдрыха Энгельса «Становішча рабочага класа ў Англіі». Першае турэмнае зняволенне было кароткачасовым, але Самару прыйшлося пакінуць. Так пачалося цяжкое, поўнае небяспек і пакут, але асветленае вялікай мэтай жыццё прафесіянальнага рэволюцыянера.

Пенза... Не сучасная Пенза з яе кіпучым працоўным жыццём буйнага абласнога савецкага горада, а старая Пенза, горад купецтва, мяшчанства і чыноўніцтва. Няшматлікая рэволюцыйна настроеная моладзь пакланялася народніцкім «кумірам».

П. І. Кулябка

— Тут, — расказвае Праскоўя Іванаўна, — нам давялося вытрымаць жорсткія баі з гарачымі прыхільнікамі стаўпа народнікаў — Міхайлоўскага... Памятаю, як прыехаў у Пензу адзін з відных рускіх соцыял-дэмакратаў Марк Цімафеевіч Елізараў — муж сястры Леніна. Ён прывёз з сабой адзін экзэмпляр марксісцкага зборніка з артыкулам Владзіміра Ільіча «Эканамічны змест народніцтва і крытыка яго ў кнізе п. Струве». Гэты зборнік быў выданы легальна, але затым спалены па рашэнню царскай цэнзуры. І вось да нас, у пензенскую глуш, трапіў адзін з нямногіх уцалелых экзэмпляраў зборніка. З якой прагнасцю накінуліся мы на ленінскі артыкул!

Ахопленыя прагай дзейнасці, мы рваліся з Пензы ў які-небудзь буйны прамысловы пролетарскі цэнтр.

Екацерынаслаў, цяперашні Днепрапятроўск... Ужо ў канцы мінулага стагоддзя ён быў адным з цэнтраў рускай металургічнай прамысловасці. Тут хутка рос пролетарыят. Паводле ўказанняў В. І. Леніна ў Екацерынаславе па прыкладу Пецярбурга праводзіцца работа па аб'яднанню разрозненых соцыял-дэмакратычных гурткоў у «Саюз барацьбы за вызваленне рабочага класа». Гэтая кіпучая дзейнасць цалкам захоплівае П. І. Кулябка. Але вясной 1897 года царскай паліцыі ўдаецца разграміць мясцовую соцыял-дэмакратычную арганізацыю.

Праскоўя Іванаўна Кулябка ўспамінае аб сваім

другім турэнным зняволенні. На гэты раз яно працягвалася больш чатырох год.

— Мяне і рад іншых таварышаў адправілі ў Харкаўскую турму. Умовы тут былі вельмі цяжкія. Мы паднялі бунт, перабілі шыбы ў камерах. Частку палітычных зняволеных, у тым ліку і мяне, перавялі ў Маскву, у Таганскую турму. У гэтай-жа турме знаходзілася ў той час і сястра Владзіміра Ільіча Марыя Ільінічна Ульянава. Паверхам ніжэй, якраз падмайной, сядзеў Марк Цімафеевіч Елізараў. Як ні лютавалі турэмшчыкі, нам удалося ўстанавіць сувязь адзін з другім. Я даведалася ад таварышаў, што ў снежні 1900 года вышаў за граніцай першы нумар ленінскай «Іскры». Вельмі ўзрадавала нас усіх гэтая вестка. Хутчэй-бы вырвацца з турмы, зноў акупацца ў жыццё, у барацьбу!

Царскі суд прыгаварыў П. І. Кулябка да ссылкі ва Усходнюю Сібір тэрмінам на чатыры гады. Але прыгавор ужо не застаў яе ў Расіі. Яна — у Жэневе. Тут ажыццяўляецца яе самая затоеная мара, яна сустракаецца з Леніным. Нібы акрыленая, вяртаецца яна ў Расію, дзе ўжо тады і наспявала народная рэволюцыя. І ніякія рэпрэсіі царскіх апырчыкаў не маглі спыніць яе. З года ў год рос расійскі рабочы клас.

Жнівень 1904 года. У Жэневе пад кіраўніцтвам В. І. Леніна адбываецца нарада 22 большэвікоў. На гэтай нарадзе прымаецца славутае пісьмо — зварот «Да партыі», праграма барацьбы супроць раскольніцкай, дэзарганізатарскай дзейнасці меншавікоў, за скліканне III з'езду партыі, палымяны заклік да згуртавання сіл для «рашучай апошняй барацьбы з самадзяржаўем».

Праскоўя Іванаўна Кулябка ўспамінае, як па ўказанню Леніна была праведзена ў гэты перыяд Поўночная канферэнцыя камітэтаў большасці. Скліканне гэтай канферэнцыі было даручана Пецярбургскаму камітэту партыі.

Падрыхтоўкай і правядзеннем канферэнцыі кіравалі практычна М. М. Літвінаў (партыйная клічка — «папаша»), Р. С. Землячка і я (мая партыйная клічка была «мыш»).

Владзімір Ільіч Ленін быў вельмі задаволены тым, што Поўночная канферэнцыя камітэтаў большасці адбылася і была праведзена паспяхова. 26 снежня 1904 года ён пісаў з Жэневы ў Пецярбург Р. С. Землячцы:

«...Днямі атрымаў таксама пратаколы Поўночнай канферэнцыі. Ура! Вы працавалі вельмі добра і Вас (разам з папашай, мышшу і іншымі) можна павіншаваць з велізарным поспехам. Такая канферэнцыя — вельмі цяжкая справа пры рускіх умовах, удалася яна, як відаць, выдатна. Значэнне яе велізарнае...».

Пасля канферэнцыі я паехала на поўдзень — у Одэсу, у Екацерынаслаў з дакладам аб канферэнцыі.

— У Пецярбург я вярнулася, — расказвае П. І. Кулябка, — 10 студзеня 1905 года. Памятаю: была зімовая раніца, калі поезд падыходзіў да сталіцы. З акна вагона адкрывалася страшэннае відовішча: па шасэйнай дарозе і па вуліцах горада павольна цягнуліся ламавыя дрогі, даверху напоўненыя нейкім грузам, так-сяк прыкрытым шэрым брызентам... Ад трасення па каменных брызент спаўзаў, агаляючы «груз» — трупы рабочых, расстраляных 9 студзеня.

Праскоўя Іванаўна ўспамінае, як яна працавала ў дні першай рускай рэволюцыі ў кіруемай В. І. Леніным штотдзённай легальнай большэвіцкай газеце «Новае жыццё», затым у ваеннай арганізацыі пры Пецярбургскім камітэце большэвікоў.

...Нядаўна П. І. Кулябка споўнілася восемдзесят год. Адзначаючы заслугі Праскоўі Іванаўны Кулябка ў рэволюцыйным руху, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР узнагародзіў яе ордэнам Леніна.

За плячыма старой рэволюцыянеркі — доўгія гады нястомнай барацьбы, вялікае жыццё, адданае справе партыі.

С. ПАЛЕС'ЕУ.

Мірная савецкая жанчына, Я жадаю міру на зямлі

Ад усёй душы

КАЛІ-Б хто ўздумаў спытаць мяне, маці многадзетнай сям'і, чаго найбольш у жыцці жадаю, я адказала-б: міру на зямлі і шчасця дзецям. Гэтага хочуць маці ўсяго свету. Вось чаму я з глыбокай радасцю стаўлю свой подпіс пад Зваротам Сусветнага Савета Міру. Я, простая калгасніца, цвёрда веру, што нашы подпісы, подпісы ўсіх сумленных людзей усяго свету, прымусяць уціхамірыцца падпальшчыкаў вайны.

Беззваротную страту прынесла мне і маім дзецям другая сусветная вайна. За некалькі месяцаў да яе заканчэння ў баях з фашысцкімі захопнікамі загінулі мой муж Фёдар Пятровіч і старэйшы сын Нікіта. У адзін дзень прыйшла аб гэтым вестка. І не ведаю ўжо, дзе ў мяне ўзяліся сілы, каб перанесці страшэннае гора. Дзесяцёра дзяцей, адзін меншы другога, засталася на маіх руках. Я павінна была замяніць ім і бацьку. Колькі раз сэрца аблівалася крывёю, глядзячы на яшчэ зусім нядушных птушанят. Толькі ўлада наша родная дапамагла мне паставіць іх на ногі, вывесці ў людзі. Пяцёра дзяцей ужо дарослыя, а пяцёра яшчэ вучацца. За іх шчасце галаву паклаў бацька, і гэтага шчасця ніхто ў іх не адбярэ.

— Не палохайце, панове, савецкіх людзей атамнай вайной! — гаворым мы амерыканскім і англійскім правіцелям.

Мінулай вайною, калі ўвесь наш народ узняўся на барацьбу з ворагам, дапамагала і я партызанам як сувязная. Давялося бачыць, як уцякалі гітлераўскія малойчыкі, як пракліналі свайго «фюрэра». Няхай успомняць пра гэта аматары заграбаць жар чужымі рукамі.

Анастасія САМАЛАЗАВА,
дэпутат Вярхоўнага Савета БССР

8

Калгас імя Маленкова,
Магілёўскі раён.

Пахне свежай фарбай у пакоі,
У светлых вокнах — неба сінява.
Хлопчык загарэлаю рукою
Піша словы:

«Мама», «Мір», «Масква».

Літары падобны да зярнятаў,
Дошка — быццам поля чарназём,
Сейбіт — невялічкі, смуглаваты,
Будучы паэт ці аграном.

Ён чытае ўслых.

І добра дзеці
Разумеюць сэнс праўдзівых слоў.
Сонца заглядае ў вочы,

свеціць

Вераснёвым золатам садоў.

І Радзіма бачыць, як у школе
Вучацца маленькія сыны.
Аднаго хачу я,

каб ніколі

Больш яны не ведалі вайны!

Каб яны, на славу ўсёй Айчыны,
Для працоўных подзвігаў раслі.

Мірная савецкая жанчына,
Я жадаю міру на зямлі.

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Няхай не змаўкае звонкі смех дзяцей.

Маё шчасце!

Я ДОБРА ведаю, што такое вайна. Нібы чорная хмара закрыла ўсё неба, калі фашысты часова акупіравалі родную Беларусь. Згасла сонца нашага шчаслівага жыцця.

Нарэшце скончылася вайна. Усе радаваліся міру і цішыні ў роднай краіне. Жыць стала добра.

Але гора зноў увайшло ў маю сям'ю: памёр муж. Засталася я з сям'ю малымі. Калі-б здарылася гэта пры панах, пайшлі-б мае дзеці жабраваць.

Дзяцей дапамагла мне выхаваць савецкая ўлада. Старэйшая дачка ўжо мае сваю сям'ю. Другая працуе майстрам у ателье мод у Брэсце, трэцяя — бухгалтарам у сельсавеце. Сын служыць у Чорнаморскім флоце. Трое дзяцей ходзяць у школу.

І калі я чую, што падпальшчыкі вайны хочуць развязаць новую сусветную бойню, сэрца гарыць ад абурэння.

— Не дазвольм руйнаваць мірнае жыццё, не дазвольм забіваць нашых дзяцей, не дапусцім вайны!

Марыя ПАНАСЮК.

Калгас «Пагранічнік»
Брэсцкага раёна.

Ласкава грэе вясенняе сонца.
Паветра чыстае, празрыстае.
У першай зеляніне адчуваецца пах вясны. Як хораша ў такі ясны, пагодлівы дзень прагуляцца! Сёння Мая Маліноўская, вучаніца 4-га класа, рашыла выйсці на прагулку са сваім любімым сабакам «Жучкай».

Фотаэцюд П. Нікіціна

Слова наших чытачоў

(Агляд пісем)

Мір і праца неаддзельны. Гэта адчувае і ведае кожны чалавек, дзе-б ён ні працаваў: на фабрыцы ці на заводзе, у МТС ці ў калгасе, у лабараторыі ці на кафедры вучонага.

Працай, беззапаветнай і натхнёнай, умацоўвае шматмільённы савецкі народ магутнасць сваёй Радзімы. І яго праца — лепшы ўклад у справу міру. Думка аб непарыўнай сувязі міру і працы чырвонаю ніткай праходзіць і ў нашай рэдакцыйнай пошце.

«Сваёй сумленнай працай мы адстойваем мір, — піша Соф'я Машлякевіч, знатная даярка рэспублікі з калгаса «Сцяг кунізму» Давід-Гарадоцкага раёна. — Усе члены нашага калгаса з радасцю сустрэлі рашэнні студзеньскага Пленума ЦК КПСС, у якіх ясна ўказаны шляхі далейшага ўздыму сельскай гаспадаркі».

Знатная даярка расказвае, як іх калгас дабіўся павышэння ўраджайнасці ўсіх культур і ўздыму грамадскай жывёлагадоўлі.

У мінулым годзе яна надаіла ад кожнай каровы па 3654 кг малака і вышла на адно з першых месц у рэспубліканскім сацыялістычным спаборніцтве даярак. У гэтым годзе яна абавязалася надаць не менш як па 4000 кілограмаў малака ад каровы.

«Наш калгас — мільянер. Ён з'яўляецца ўдзельнікам Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі, — не без гонару заяўляе тав. Машлякевіч. — Будзем яшчэ лепш працаваць, каб Радзіма наша стала яшчэ мацнейшай, багацейшай і прыгажэйшай».

Разам з багаццем Радзімы расце добрабыт народа, заможнасць калгаснікаў.

«Калгаснікі нашай арцелі добра працавалі на калгасных палях, — піша ў рэдакцыю звеннявая па ільну Любоў Аскера з калгаса імя Фрунзе Бешанковіцкага раёна. — Наша звяно ад 16 гектараў лёну дало калгасу 265 тысяч рублёў прыбытку. Мы добра працавалі і добра зарабілі. Я сама атрымала 12 600 руб. грашыма і 30 пудоў збожжа».

Па 7 цэнтнераў насення і 9 цэнтнераў валакна з гектара вырашылі мы сабраць у гэтым годзе. Усім звяном уважліва вивучаем вопыт перадавых ільнаводаў. У мяне свой радыёпрыёмнік, і мы слухаем лекцыі. Вучуся і на агра-тэхнічных курсах».

Любоў Радзійнаўна не толькі перадавая калгасніца, але і актывістка — народны засядацель Бешанковіцкага народнага суда, дэпутат Віцебскага абласнога Савета.

— Жыву добра і культурна, — піша яна.

І гэта не пахвальба, а шчыры расказ пра вынікі мірнай працы, пра клопаты партыі і ўрада аб простым савецкім чалавеку.

Расказ Аскера нібы працягвае Ірына Касцюк — загадчыца свінафермы калгаса «Большэвік» Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці. На фронце загінуў яе муж. Засталася яна з чатырма маленькімі дзецьмі і 76-гадовай маці.

«У 1949 годзе пачала працаваць свінаркай, — піша яна. — Спачатку было вельмі цяжка. Кормакухні не было. Корм свінням гатавалі ў катле пад адкрытым небам. Кармоў не хапала, асабліва зімой. Але як ні цяжка было, я сваю работу палюбіла і сумленна яе выконвала».

З 1952 года справы ў калгасе пачалі папраўляцца. Ірына Данілаўна даручылі загадваць фермай. Зараз у калгасе 250 свіней, з якіх 55 свінаматак. У мінулым годзе ферма дала 99 000 рублёў прыбытку. Свінаркі атрымалі 358 кг свініны ў якасці дадатковай аплаты.

«Цяпер я жыву добра, — заключае тав. Касцюк. — Адзін сын працуе, другі служыць у Савецкай Арміі.

меншы вучыцца ў дзевятым, дачка ў пятым класе. Хіба можна параўнаць усё гэта з жыццём пры польскіх панах? Застаўшыся сіратой, я з 8 год пасвіла чужых кароў. Пра вучобу нельга было і думаць. Пры савецкай уладзе я, удава, сама маю магчымасць сумленна працаваць і вывесці на светлую дарогу сваіх дзяцей. За ўсё дзякую роднай куністычнай партыі і савецкаму ўраду».

Сумленную працу шануюць і паважаюць у нашай краіне. Яна з'яўляецца крыніцай радасці і натхнення.

«У даваенныя гады наш калгас славіўся высокімі ўраджаямі лёну, — піша Ганна Батура, звеннявая калгаса імя Варашылава Чэрыкаўскага раёна. — За поспехі ў ільнаводстве яго прадставілі на Усесаюзную выстаўку і прэміравалі. Але за перыяд фашысцкай акупацыі арцельная гаспадарка моцна пацярпела і да апошняга часу не развівала ільнаводства. За лён ўзяліся толькі ў мінулым годзе. Калгас засеяў ільном 18 гектараў. Наша звяно на плошчы ў 6,5 гектара атрымала па 5 цэнтнераў насення і столькі-ж валакна. Прыбыткі ад лёну далі калгасу магчымасць павысіць аплату працы, шырэй разгарнуць будаўнічыя работы».

Ганна Сцяпанавна і члены яе звяна не задавальняюцца першымі поспехамі. Яны разумеюць, што можна і трэба дабівацца больш высокай ураджайнасці.

«Абмеркаваўшы вынікі работы і ўлічыўшы свае недахопы, наша звяно ў гэтым годзе змагаецца за 8,5 цэнтнера ільновалакна і больш 8 цэнтнераў насення з гектара. Калгас у чатыры разы расшырае пасевы лёну. Даб'ёмся пачэснага права быць удзельнікам Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі, — расказвае далей звеннявая. — Кожны з членаў звяна разумее, што трэба будзе прыкласці шмат сіл і працы, каб стрымаць слова. Таму яшчэ з восені пачалі рыхтавацца да сяўбы».

Студзеньскі Пленум Цэнтральнага Камітэта Куністычнай партыі Савецкага Саюза паставіў перад усім савецкім народам баявую задачу — давесці ў бліжэйшыя 5—6 год вытворчасць збожжа ў краіне да 10 мільярдаў пудоў.

Брыгадзёр калгаса імя Варашылава Уздзенскага раёна, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Вера Міхайлаўна Міхалькевіч, гаворачы аб вялікім палітычным і вытворчым уздыме, выкліканым рашэннямі Пленума, піша ў рэдакцыю:

«Зараз уся ўвага накіравана на паспяховае правядзенне веснавой сяўбы. Сёлета брыгадзе ўпершыню прыходзіцца асвойваць пасевы такіх культур, як кукуруза, лён, каноплі. Мы своєчасова падабралі ўчасткі пад кожную культуру. Загадзя адрамантавалі інвентар, на палі вывезлі вялікую колькасць торфу, гною і іншых угнаенняў. У добрым стане знаходзіцца цяглавая сіла. Парадуем нашу Радзіму высокім ураджаем, а калгаснікаў багатым працаднём».

Пра сваё імкненне ўнесці ўклад у далейшы ўздым сельскай гаспадаркі пішуць Л. Смаргун з калгаса імя Дзержынскага Ушацкага раёна, аграном С. Брылёва з калгаса «Шлях да кунізму» Буда-Кашалёўскага раёна, звеннявая О. Талочка з калгаса «Большэвік» Івацэвіцкага раёна, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР А. Каваленка з калгаса імя Варашылава Арэхаўскага раёна і многія іншыя.

Голас нашых чытачоў далучаецца да магутнага голасу ўсяго савецкага народа ў імя міру ва ўсім свеце, у імя далейшага працвіцця любімай айчыны абяцаюць яны працаваць яшчэ лепш.

ПРЫ словы «маляр» нам уяўляецца чалавек у брызентавай спецвопратцы, запэцканай пырскамі рознакаляровай фарбы. Можна нават уявіць сабе рукі яго, крыху стомленыя твар таксама ў кропельках фарбы, можна ў думках нарысаваць малюнак яго працы: маляр—гэта чалавек, які завяршае працяглую і складаную работу будаўнікоў—муляраў, тынкоўшчыкаў, цесляроў, водаправодчыкаў. Ён апошнім прыходзіць у новабудаваны дом і старанна фарбуе знадворныя сцены, унутраныя памяшканні, аконныя рамы, дзверы, радыятары паравога ацяплення і падлогу. Калі маляр скончыць сваю работу—у кватэру, якая яшчэ пахне свежаю фарбай, уязджаюць новасельцы...

Але, аказваецца, ёсць і другой катэгорыі маляры. Гэта спецыялісты, якія працуюць на буйнейшых гігантах савецкай цяжкай індустрыі, дзе ствараюцца магутныя турбіны, станкі, камбайны, паравозы, трактары і аўтамабілі. Аказваецца, без гэтых спецыялістаў не можа быць выпушчана ні адна такая машына, ні адзін аграгат.

Нам не дзіва бачыць на вуліцах роднай беларускай сталіцы гіганцкія 25-тонныя грузавікі-самазвалы «МАЗ-525», якія выпускае Мінскі аўтамабільны завод. Не здзівіш імі і жыхароў многіх іншых буйных гарадоў Савецкага Саюза, асабліва будаўнікоў грандыёзных гідраэлектрастанцый на Волзе, на Каме, на Дняпры, дзе магутныя мінскія самазвалы даўно ўжо сталі неразлучнымі спадарожнікамі праслаўленых крочачых экскаватараў. Тыя, хто ўпершыню бачыў цудоўныя гэтыя машыны, не толькі здзіўляўся велічыні і магутнасці іх, але і не мог не захапляцца той стараннай, любоўнай знешняй аздобай, якой адметны выдатныя беларускія аўтамабілі. І нікому няўцям, што ўся знешняя аздоба іх, ад пачатку і да канца, зроблена адным адзіным чалавекам—маляром цэха цяжкіх машын Мінскага аўтамабільнага завода Галінай Сцяпанаўнай Лашкевіч. Як на будоўлі новага жылога дома маляры завяршаюць работу ўсіх будаўнікоў, так Галіна Лашкевіч завяршае доўгую крпатлівую і напружаную працу шматлікіх стваральнікаў гэтых цудоўных машын.

Пра Галіну Лашкевіч ніколі яшчэ не пісалі ў газетах, партрэты яе не з'яўляліся на старонках часопісаў. Але наўрад ці знойдзецца сярод шматлікага калектыву мінскіх аўтазаводцаў чалавек, які не ве-

СКРОМНАЯ ПРАФЕСІЯ

Аляксандр МІРОНАЎ

даў-бы яе, з вялікай і шчырай павагай не гаварыў-бы пра гэтую скромную і працавітую жанчыну.

Чым-жа заслужыла Галіна Лашкевіч такі аўтарытэт?

Біяграфія яе кароткая.

Нарадзілася яна сорак год назад, у сярэдняцкай сялянскай сям'і, у вёсцы Халопайка Кармянскага раёна Гомельскай вобласці і з малых год увіхалася каля гаспадаркі, дапамагаючы бацькам у іх нялёгкім жыцці. Але не гэта цягнула дзяўчынку. Трынаццацігадовым падлеткам Галіна паступіла на суседні ільнозавод. Тады і палюбілася ёй заводская абстаноўка.

Рознае выпадала на яе долю. Працавала на ільнозаводзе, была байцом ваенізаванай аховы, вышывальшчыцай, начальнікам цэха ў арцелі мастацкай вышыўкі. Вельмі прыгожа вышывае Галіна Сцяпанаўна і цяпер: здаецца, падзьмі на яе вышыўку—і, нібы жывыя, уздрыгнуць шаўковыя пялёсткі далікатнай рамашкі, цяплява і любоўна створаныя чулай рукой мастака. Але цягнула яе, настойліва клікала да сябе іншае: завод.

У чэрвені 1949 года Лашкевіч паступіла на Мінскі аўтамабільны завод. Працавала рознарабочай на галоўным канвееры, дзе ў той час толькі пачыналі збіраць першыя пяцітонныя грузавікі «МАЗ-205».

Галіна не магла без жалю, без унутранага болю глядзець на тое, як часам нядбайна, з пацёкамі і прапленнямі фарбуюць грузавікі, як ад першага-ж дажджу на бартах з'яўляюцца плямы. Магчыма, у яе сказвалася любоў да вышыўкі, прыроджаны мастацкі густ. «Гэта-ж сорам і ганьба, — думала Лашкевіч, — псаваць такія машыны!»

Аднойчы яна не вытрымала і выказала ўсё гэта майстру.

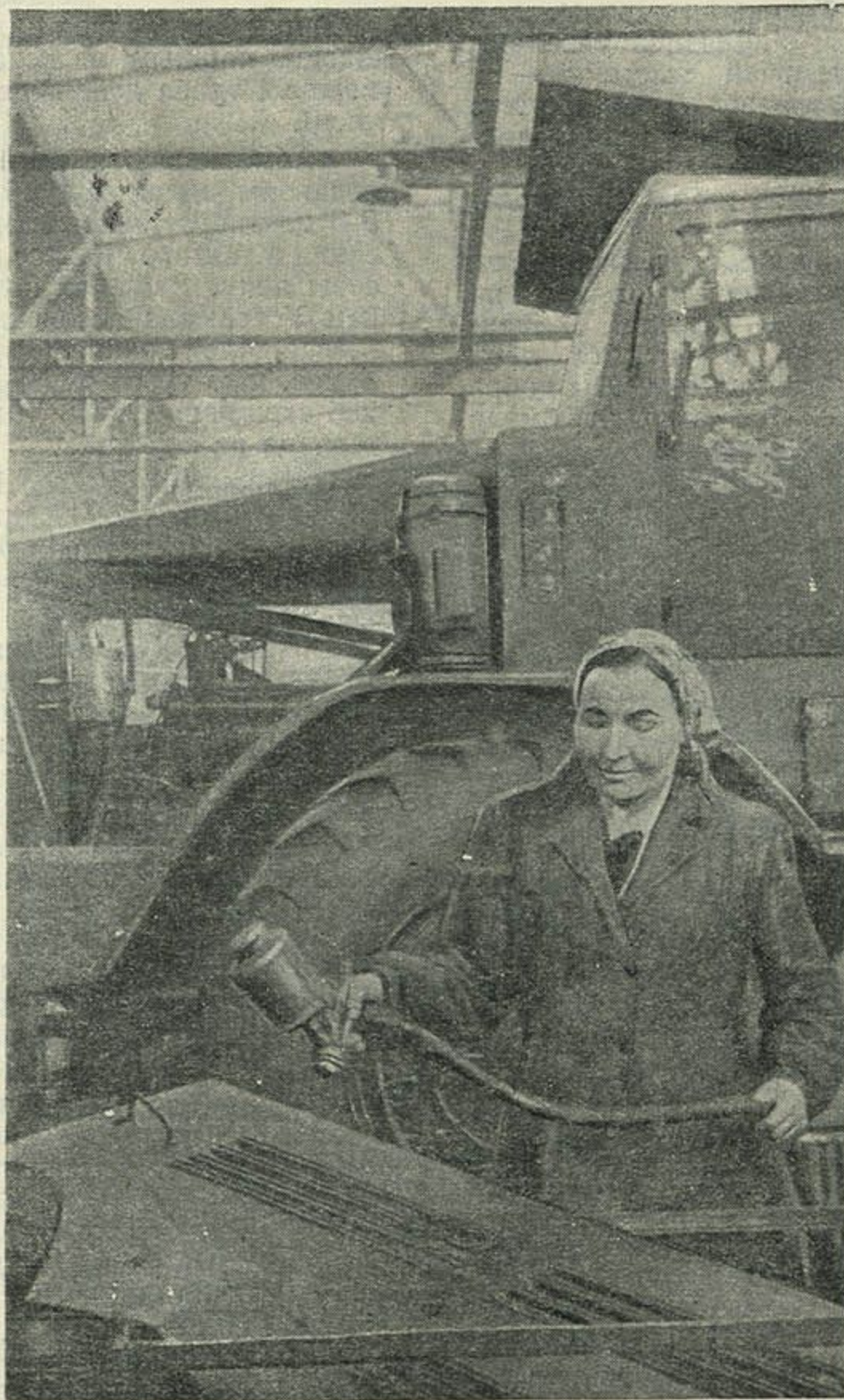
— Што-ж ты прапануеш? — прыжмурыўся той. — А можа сама змагла-б фарбаваць лепш?

— Ды ўжо напэўна не горш пафарбую, — з нечаканай для самой сябе ўпэўненасцю адказала работніца. — Горш не можа быць!

— Што-ж, паспрабуем, — кінуў майстар. — Заўтра раніцай станавіся на малярку.

Здавалася-б, збылася мара. Але Галіна Сцяпанаўна не такі чалавек, каб супакоіцца на дасягнутым.

У той час заводскія маляры працавалі загадзя прыгатаванымі шпаклёўкай і фарбамі. Гэтым часткова тлумачылася невысокая якасць іх прадукцыі: шпаклёўка пры высыханні трэскалася, сохла паволь-

Галіна Лашкевіч за афарбоўкай капота машыны.

на, вадкая фарба давала праплешыны і пацёкі. Бачачы гэта, і людзі не вельмі стараліся. Мыйшчыкі змывалі толькі найбольш прыкметны бруд. Да гэтага ўсе прызвычаліся, і здавалася так будзе заўсёды.

Якое-ж было здзіўленне канвеершчыкаў, калі Галіна Лашкевіч адмовілася ад паслуг мыйшчыкаў.

— Мне такая работа не патрэбна, — сказала яна. — Сама буду мыць.

І сапраўды, свае машыны мыла так, каб нідзе і плямкі не засталася. Фарбаванне прыкметна палепшылася.

Яшчэ больш здзівіла яна, калі адмовілася і ад гатовай шпаклёўкі, і ад загадзя разведзеных фарбаў.

— Толькі дабро пераводзім, — даказвала Лашкевіч. — Сёння пафарбаваў, а праз тыдзень хоць ты зноў заганяй машыну ў цэх.

Лашкевіч паспывала не толькі самастойна рыхтаваць усё неабходнае, але і па-ранейшаму больш і лепш фарбаваць.

— Як-жа табе гэта ўдаецца? — дзівіліся рабочыя.

— Вельмі проста, — адказвала Галіна і з уласцівай ёй дакладнасцю прымалася тлумачыць.

Той-сёй паспрабаваў працаваць па яе метаду — не выходзіць. Здаецца, робіць чалавек усё іменна так, як тлумачыла Лашкевіч, а падвядуць вынікі — зусім не тое: у Галіны Сцяпанаўны паўтары, дзве нормы за змену, а ў таварыша ў лепшым выпадку норма з невялікім. Чаму?

— Так ды не так працуеце, — гаворыў майстар. — І падрыхтоўка не тая, і паслядоўнасць аперацый. А самае галоўнае — душу не ўкладаеце.

Душа... Майстар мае рацыю: без душы, без сапраўднай любові, без натхнення ні адна работа не спорыцца. А Галіна Сцяпанаўна ўклала ў працу ўсю сваю чыстую працавітую душу.

У 1952 годзе ўступіў у строй цэх цяжкіх машын. Спатрэбіліся маляры. Спачатку паставілі траіх: хіба справіцца аднаму чалавеку з афарбоўкай такой махіны? У 25-тонным самазвале тысячы вялікіх і маленькіх дэталяў і кожную трэба пафарбаваць хутка і добра. У ліку гэтых траіх была і Галіна Лашкевіч. Спачатку прыглядаліся да новых умоў. Але ўжо месяцы праз два адзін маляр аказаўся лішнім: Лашкевіч пачала выконваць па дзве нормы за змену. Яшчэ праз поўгода ўсіх траіх замяніла адна Галіна.

І вось стаіць пасярэдзіне цэха велізарны, амаль пад самы дах, аўтамабіль, побач з якім «Пабеда» здаецца карлікам, а «Масквіч» сваім верхам ледзь дасягае вышыні яго задняга кола. Стаіць непрыгожы, рыжы, у плямах, варты жалю, нягледзячы на свае ўнушальныя размеры. Але прыходзіць Галіна Лашкевіч — і вось ужо барты самазвала застракацелі жаўтавата-зялёнымі плямамі шпаклёўкі, а потым зашыпеў пульверызатар, і падрыхтаваная паверхня пакрываецца гладкім слоём бліскучай цёмназялёнай фарбы.

Раней афарбоўка такога самазвала абыходзілася заводу ў 250 рублёў і займала тры змены трох маляроў. Паступова, з нястомнай настойлівасцю ўдасканалючы і спрашчаючы працэс афарбоўкі, Лашкевіч дабілася, што цяпер яна адна фарбуе грузавік усяго толькі за паўтары змены, і абыходзіцца гэта ў восемдзесят восем рублёў. Так Галіна Сцяпанаўна адна замяніла працу дзесяці кваліфікаваных маляроў. Апрача афарбоўкі аўтамабіля, яна сама рыхтуе і шпаклёўку, і фарбы па сваіх рэцэптах.

І ці варта здзіўляцца, што гэтага чалавека сёння ведаюць і глыбока паважаюць рабочыя, майстры, тэхнікі, інжынеры і канструктары аўтазавода? Ці варта здзіўляцца, што іменна яе, Галіну Лашкевіч, выбралі яны сваім дэпутатам у Сталінскі раённы Совет дэпутатаў працоўных горада Мінска?

Лепшая работніца жывапіснага цэха Мінскага завода фарфара-фаянсавых вырабаў комсамолка Яўгенія Зяцькова выконвае вытворчую праграму на 160 прац.

Фото П. Нікіціна

Лашкевіч знаходзіць час і для іншых, не менш важных спраў. Шмат працы затраціла яна на тое, каб перадаць свой вопыт маладзенькай Раісе Васільчанка. Цяпер Раіса ўжо самастойна фарбуе аўтамабілі. Ёй, вядома, не ўдаецца пакуль працаваць з хуткасцю настаўніцы, але Галіна Сцяпанаўна гаворыць: — Не святыя гаршкі лепяць. Навучыцца. А заводу ад гэтага толькі карысць.

Кожны месяц эксперыментальны цэх завода выпускае спецыяльна для экспарту некалькі грузавых машын розных марак.

Калі зборка канчаецца, Лашкевіч з уласцівым ёй майстэрствам і стараннем рыхтуе аўтамабілі для адпраўкі ў далёкія зарубежныя краіны або на выстаўкі, дзе перад усім светам дэманструюцца нашы дасягненні. Не было выпадку, каб з такіх выставак прыйшоў непахвальны водгук, каб замежныя заказчыкі адмовіліся ад прыёмкі мінскіх аўтамабіляў. Зроблена ў СССР — значыць зроблена толькі выдатна!

Так працуе гэтая простая, скромная беларуская жанчына, усёй душой улюбёная ў сваю спецыяльнасць. Калі ты сустрэнеш, чытач, дзе-небудзь на вуліцы, на загараднай дарозе магутны гігант-самазвал і залюбуешся ім, успомні пра выдатную работніцу Галіну Лашкевіч, чья праца таксама ўкладзена ў гэтую машыну і служыць на радасць савецкім людзям.

Алесь АСІПЕНКА

Мал. Ю. Пучынскага

ХТО ВІНАВАТЫ?

ПЭўНА адтаго, што Люба цэлага поўдня працавала, схіліўшыся да зямлі, ёй зрабілася млосна: раптам пацямнела ўваччу, задрыжэлі рукі, а ў грудзях спёрла дыханне. Яна ледзьве дабралася да капы шызага вільготнага моху, які цягала ад самай раніцы, і прылегла. Нізка над балотам бясконцай чарадой паўзлі бурыя, калматыя хмары. Часта налятаў халодны, пранізлівы вецер, тады парадзелы лес шастаў шэрым голлем.

Ад гэтага нуднага шуму, ад стомленасці ў галаву лезлі нядобрыя думкі. Пра іх Люба не расказала-б нікому. Успомнілася, як тры гады назад Ігнат угаварваў яе выходзіць замуж, абяцаўся берагчы яе. Пра гэтае абяцанне ён забыўся дні праз тры пасля вяселля. Неяк пад вечар ён прывёў на двор казу і спытаў вінаватым голасам: «Цябе, Люба, не абцяжарыць гэтая рагатая жывёліна? Я, ведаеш, падлічыў, што толькі на малаку мы пераплачваем каля ста рублёў у месяц». За казой з'явіліся ў хляве два падсвінакі, дзесятка паўтара кур, гусі, потым карова. Люба вымушана была ўсё часцей і часцей замыкаць клуб і бегчы дадому парадкаваць гаспадарку.

Было нязручна самой і сорам перад людзьмі. Сумленне падказвала, што трэба кінуць работу ў клубе і заняцца толькі хатняй справай. Але калі яна заікнулася аб гэтым Ігнату, ён здзіўся: як можна адмаўляцца ад некалькіх соцень лёгка працаваных рублёў? Так усё і пайшло па-старому. Неўзабаве ён задумаў будаваць дом: вялізную шасцісценку з верандай і цёплым сенцам. Ігнат усё рабіў сам: цясаў бярвенні, габляваў дошкі. А калі спатрэбіўся мох, паслаў яе на балота, хоць добра ведаў, што Любе нездаровіцца. Упершыню за два гады іх сумеснага жыцця Любе было так балюча крыўдна, што яна шчыра абуралася няўважлівасцю мужа, які ні на што не звяртаў увагі, абы толькі прымножыць сваё багацце.

На вочы Любы набеглі слёзы. Ёй было шкада сябе. «Раззлуюся і не буду з ім размаўляць», — падумала яна, але ўявілася зусім другое. Ігнат прыйдзе са школы стомлены, нахмураны і сярдзіты. Зайшоўшы ў пакой, пастараецца ўсміхнуцца. Праходзячы міма, прытуліць да сябе, пагладзіць па шчацэ, потым кіне на канапу таўшчэзны, набіты кнігамі партфель, падыдзе да стала і цяжка сядзе ў крэсла. Будзе мяць у руках вышыты ёю абрус, нават не заўважыўшы, што ён першы раз засланы на стол. Яна, напэўна, напамніць яму: «Ты і не заўважаеш, што я закончыла вышываць абрус». Тады ён паглядзіць бялявымі бяздумнымі вачыма на стол і скажа: «Сапраўды, ужо?! Што там у цябе на абед?».

Яна пойдзе на кухню, налье ў талерку густы чырвоны боршч, які ён любіць, і падасць на стол. Муж баўтане лыжкай у талерцы, падымецца з крэсла, дастане з партфеля газету

і ўжо толькі пасля гэтага возьмецца за абед. Будзе есці і чытаць, нечаму ўсміхацца або моршчыць бровы, а яна — сядзець насупраць.

Паабедавшы, ён акуратна складзе газету, пакладзе яе на стос газет на стала. Потым падыдзе да канапы, збярэ на ёй падушкі і, задаволеная ўсміхаючыся, ляжа адпачываць. Калі яна сядзе побач з ім, ён абдыме яе за талію і скажа: «У мяне, Люба, сёння многа кантрольных работ. Прабач, мілая, але мне трэба адпачыць. Я табе там прынес цікава-вую кнігу. Яна ў партфелі».

Люба ўзяла кошык, пайшла дадому.

Перад самай вёскай яе абагнала калгасная паўтаратонка. У кабінце побач з шафёрам сядзеў ваенны. Люба хутчэй адчула, чым пазнала ў ім Петрака, і рэзка яе нібы абарвалася. Яе даўно палохала спатканне з ім. Яна ніяк не магла ўявіць, як яны сустрэнуцца, пра што будучы гаварыць. А ўжо-ж напэўна давядзецца спаткацца: у вёсцы людзі рэдка калі не сустракаюцца больш трох дзён.

З гэтым Петраком было звязана ўсё любіна дзяцінства і юнацтва.

Аднойчы Пятрок Рашчэня сарваў з яе галавы хустку і закінуў на самую верхавіну бярозкі. Люба не заплакала, а сама палезла на дрэва, каб дастаць хустку. Разы са тры яна з'язджала ўніз па гладкім ствале, але ўсё-ж хустку дастала. А назаўтра нехта сказаў Петраку, што дражніла яго зязюляй не Люба, і ён падышоў да яе вінаваты, але ганарысты.

— Чаму ты ўчора маўчала?

— Хацела і маўчала.

— Я Тamarцы сёння ўсыплю.

— Толькі паспрабуй, — закрычала яна.

— Я-ж не ведаў, чэснае слова. Ты думаеш, мне прыемна чуць ад кожнага «зязюля» ды «зязюля»?

Пятрок апусціў вочы і капаў наскон зямлю. Люба паглядзела на яго, і раптам у грудзях зрабілася цёпла і хараша. Яна крутнулася і пабегла.

З таго дня і пачалася іх дружба. Пятрок сачыў за Любай зоркім дзіцячым вокам, апыкаючы яе ад усіх непрыемнасцей: даваў спісваць хатнія заданні, прыносіў кнігі, якія лічыў вартымі любінай увагі; калі хлопцы спрабавалі пакрыўдзіць Любу, смела яе абараняў.

Непадалёк ад вёскі прабівае свой шлях між стромкіх берагоў невялікая рачулка Іпа. Тут яны сустрэліся аднойчы летам. Сядзелі, прытуліўшыся адзін да другога, і моўчкі глядзелі, як дагарае дзень. Усё было сказана — усё, што можна сказаць у няпоўныя семнаццаць год. Пятрок толькі ўздыхаў ды час-ад-часу балюча сціскаў любіну руку. Так яны прасядзелі амаль да світання, абодва яшчэ вельмі нясмелыя, каб сказаць пра сваё каханне. Потым вост тут, ля рэчкі, яны су-

стракаліся вельмі часта. Люба прыходзіла сюды са сваёй вёскай, Пятрок — са сваёй, садзіліся, калі было цёпла, дзе-небудзь далей ад чалавечага вока і праседжвалі да самай раніцы. Калі было холадна, хадзілі па закінутай сцяжынцы, абкрыўшыся петраковым пінжаком.

Пятрок быў не падобны да іншых хлопцаў, пра якіх многа і проста расказвалі Любе сяброўкі. Пацалаваў ён яе праз год на мастку праз раку, перад самым ад'ездам у армію. Абняў нязграбна, зрабіўшы балюча шыі, і ледзь дакрануўся сухімі вуснамі да яе шчакі. Пацалаваў і так збянтэжыўся, быццам зрабіў нешта прыкрае, недаравальнае. Яны доўга стаялі моўчкі, толькі перад самым развітаннем ён запытаўся: «Ты мяне будзеш чакаць, Люба?»

Яна здзівілася яго пытанню, а пасля, калі да яе дайшоў сэнс сказаных ім слоў, ушчэнт разгубілася і радасная ледзь чутна прашаптала: «Буду».

Задумаўшыся, Люба не заўважыла, як дайшла дадому. Мужа яшчэ не было. Ёй раптам захацелася нешта рабіць, дзейнічаць. Яна пачала мітусіцца, стараючыся прывесці ў парадак пакой, быццам вось-вось павінен быў зайсці Пятрок.

Люба выцягнула з шафы новы абрус, заслала ім стол, пераставіла падкветнік з камоды на стол, падаслаўшы пад яго маленькую вышытую гладзю сурвэтку, некалькі раз папраўляла фіранкі і лавіла сябе на тым, што глядзіць у той бок вуліцы, куды паехала машына. Нарэшце, усё было зроблена, і яна, разгубленая, спынілася сярод пакоя, затым падбегла да люстэрка і ніяк не магла пазнаць сябе: на яе глядзела расчырванелая, усхваляваная, з жывымі палахлівымі вачыма незнаёмая маладая жанчына. Яна прыклала да шчок далоні, але і яны былі гарачыя.

У сенцах застукалі. Люба паспешліва адарвалася ад люстэрка, кінулася да дзвярэй, потым спынілася: на парозе стаяў муж. Ён увайшоў неяк урачыста і важна. Ад яго затоенай усмешкі, якую ён стрымліваў, Люба яшчэ больш пачырванела і зусім згубіла роўнавагу.

— Адгадай, каго я, Любаша, бачыў? — таямніча запытаўся ён. — Ніколі не здагадаешся!

Люба, каб не выдаць сябе, пачала накрываць на стол, і ўсё-ж ёй здавалася, што Ігнат ведае пра іх сустрэчу. Але ён нават і не глядзеў на Любу. Ён паклаў партфель на канапу, сеў на крэсла і толькі пасля гэтага зноў загаварыў:

— Так і не здагадаешся? Пятра Рашчэню! — і паглядзеў на яе доўгім, выпрабавальным поглядам. Ён чакаў, што Люба збянтэжыцца, але яна прыняла навіну спакойна, хоць ёй гэта далася і не лёгка.

— Мне таксама здалася, быццам ён прыехаў, — Люба старалася гаварыць спакойна. — Толькі я думала, што абазналася.

Ігнат падышоў да Любы, паглядзіў яе па шчацэ, потым прытуліў да сябе, пацалаваў у лоб, пажартаваў:

— Прызнавайся, Любаша, ці ёсць у тваім сэрцы куток яшчэ, заняты ім? — ён паклаў сваю моцную, жылістую руку ёй на грудзі, ад чаго яна ўздрыгнула нервовай, дробнай дрыготкай, потым зноў пацалаваў у шчаку, сказаў:

— Жартую, мілая, не крыўдуй. Ведаю тваю прыстойнасць і адданасць мне і цяну. Што там у цябе на абед? Мне сёння на палітаняткі трэба ісці.

Дасюль Люба не заўважала, што муж есць, прагна глытаючы неперажаваныя кавалкі, і яго вушы, вялікія і храшчавыя, кратаюцца ў такт сківіц.

— Куды так спяшаешся? Можаш падавіцца, — не вытрымала яна.

— Проста я вельмі галодны, — адказаў ён і тут-жа адкусіў ладны кавалак хлеба.

Яна ўстала, прайшлася, але яго прагнае чаўканне даганяла яе ўсюды.

«Можна страціць розум», — падумала Люба.

Нарэшце, ён пад'еў, лёг на канапу, запытаў: «Заўтра можна будзе за мохам ехаць?» Яна кінула галавой, і ён адразу-ж захрапеў моцна, з прысвістам.

Прачнуўшыся, ён выпіў конаўку моцнага хлебнага квасу, прыпраўленага рознымі прыправамі, і, пацалаваўшы Любу ў шчаку, пайшоў на палітаняткі.

Люба зноў засталася адна, маўклівая, насцярожаная. Яна

ніяк не магла зразумець, што здарылася за сённяшні дзень. Мусіць, адчуваецца стомленасць і недарэчы адкуль прыйшоўшая хвароба. Інакш чаго-б ёй быць незадаволенай? Яе шчасцю зайздросціць кожная калгасная дзяўчына. Яна жыве ў дастатку. Прыходзіцца шмат працаваць, але да працы яна звычная. У такім разе чым-жа незадаволеная, што ёй патрэбна? Мінулае прыпаміналася як сон. Усё адбылося неймаверна хутка.

У іх клубе ўстанавілі радыёвузел. Аднойчы ўвечары радыё-прыёмнік захрыпеў, зароў, затрашчаў, і Люба, што ні рабіла, не магла даць яму рады.

— Дайце, гляну я, у чым справа, — пачула яна за сабой голас Ігната Пятровіча, настаўніка фізікі. Люба адыйшла ўбок, а Ігнат Пятровіч, не спяшаючыся, нават залішне спакойна, адвінчваў і завінчваў нейкія вінцікі, аглядаў лямпы, зачышчаў правады, і, нарэшце, прыёмнік перастаў раўсці.

З таго часу Ігнат Пятровіч стаў частым госцем у клубе. Сядзеў да позняй ночы, не звяртаючы ўвагі на тое, слухае яго Люба ці не, расказваў розныя гісторыі са свайго жыцця. Іншы раз Любе да слёз хацелася спаць, і каго-небудзь друго-

га яна даўно папрасіла-б з клуба, а Ігната Пятровіча саромелася. Спачатку яна ўзненавідзела яго. Пра ўсё на свеце ён гаварыў абыякава і сумна. І ўсё-ж яна не магла яму выказаць свае пачуцці. Па-першае, Ігнат Пятровіч, як і кожны наведвальнік клуба, мае права прыходзіць сюды, калі яму ўздумаецца. Па-другое (і гэта самае галоўнае), ён быў яе настаўнікам.

Аднойчы Ігнат Пятровіч загаварыў пра сваё даўняе да яе пачуцце. Гаварыў, нібы жартуючы, і ўпершыню не абыякава, а цёпла, з лёгкім гумарам. Люба разгубілася, але ўсё-ж набралася храбрасці і адкрыта сказала, што кахае другога. Ігнат Пятровіч тут-жа даказаў ёй, што ў іх з Петраком не было кахання, а толькі юначые захапленне, падобнае на ранішні туман: узыйдзе сонца, і ніякага туману не будзе. Яна, як умела, абаранялася, а ён разбіваў яе доказы жалезнай логікай, шматлікімі прыкладамі з жыцця.

«Пятрок, мілы, люблю цябе, люблю! — звычайна пры гэтым шаптала яна. — Хутчэй, прыязджай, я так цябе чакаю».

Пад восень памерла любіна маці. Удар быў страшэнны. Люба асунулася, пачарнела. Яна не выносіла адзіноцтва. Застаўшыся адна ў хаце, уздрыгвала ад кожнага шлоху. Аднойчы, калі цішыня і няўтульная пустата хаты здавалася асабліва страшнай, да яе завітаў Ігнат Пятровіч. Яго разважлівасць прынесла спакой, Люба была расчулена і шчыра яму ўдзячна. «За што я яго ненавідзела?» — падумала яна. Цяпер яна рада была яго прыходу. З часам яна прывыкла да прысутнасці Ігната Пятровіча і нават чакала яго кожны вечар. Ён прыносіў нейкі ўрачысты спакой, здавалася, вось так заўсёды і сядзеў па-гаспадарску за сталом. Часам дапамагаў упраўляцца па гаспадарцы: удвух на доўгім кіі яны неслі цэбар з паранкай карове і потым доўга глядзелі, як яна прагна есць.

Неяк яны выйшлі на вуліцу. Стаяла марозная, зорная ноч. Снег хрустка рыпеў пад нагамі. Ігнат Пятровіч не спяшаўся развітвацца: стаяў, уздыхаў, паглядаючы на зоркі, і Люба раптам яскрава ўявіла, што яму вельмі не хочацца ісці за тры кіламетры да сябе дамоў. Ёй стала шкада яго і, каб не дзявочая сарамлівасць, яна па-таварыску прапанавала-б пераначаваць у яе хаце — месца хопіць. Так яны стаялі моўчкі. Потым Ігнат Пятровіч пшчотна прытуліў яе да сябе і паглядзеў ёй у вочы. Ёй было шкада яго, і яна дазволіла яму пацалаваць яе ў вусны.

— Люба, навошта ты мяне прымушаеш пакутаваць? — прашаптаў ён і, крута павярнуўшыся, пайшоў.

Ёй было прыемна чуць, што паважаны на сяле настаўнік пакутуе з-за яе. Але яна ўсё яшчэ любіла Петрака Рашчэню. Пачалася падвойная гульня: яна пісала Петраку і ў пісьмах цалавала свайго каханага, а ўвечары прыходзіў Ігнат Пятровіч і цалаваў яе. Перавага была на баку настаўніка. Ён быў тут, побач, яна чула яго голас, адчувала моц яго абдымкаў і гарачыню пацалункаў. Кароценькае слова «так» вырашыла лёс Любы. Было сорам перад сабой, перад Петраком. А калі неўзабаве пасля іх вяселля ад Петрака прыйшоў ліст, яна ледзь не расплакалася. Ігнат Пятровіч даў ёй законамер-

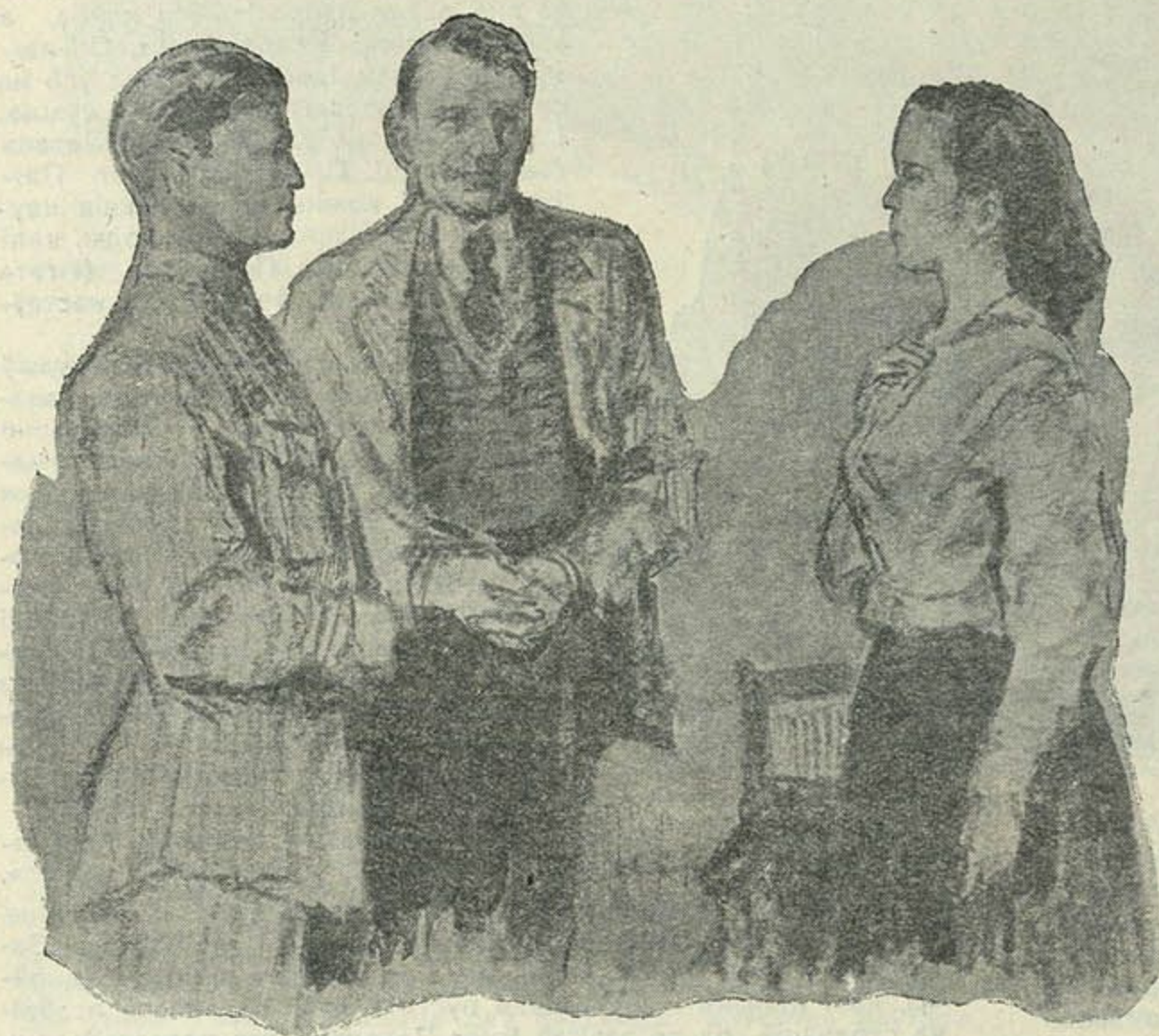
насць яе ўчынку і сам узяўся пісаць адказ. Ён зрабіў гэта проста, як рабіў, напрыклад, праверку хатніх заданняў.

Люба прывыкла да Ігната Пятровіча. Ёй здавалася, што яна нават пакахала свайго мужа нейкім спакойным, ціхім каханнем. А вось цяпер яна зразумела другое: кахала яна і не пакідала кахаць толькі Петрака...

Люба хвалявалася ўвесь вечар. Ёй не цярпелася даведацца, чаму прыехаў сюды Пятрок. Яе то спасцігала раскаянне за сваю паспешлівасць, то нават злосць на Петрака, які прыехаў сюды. А Ігнат Пятровіч усё не прыходзіў.

Нарэшце, на дварэ пачуўся яго голас, спакойны, разважлівы і, як заўсёды, крыху самаўпэўнены. Люба нават узрадалася яму.

Дзверы адчыніліся, і на парозе з'явіўся Пятрок. Ён прывітаўся знарок роблена бадзёрым голасам, але гэтай абыякавасці хапіла толькі на прывітанне. Яны стаялі адзін перад адным збянтэжаныя. «Навошта ён прывёў цябе?» — пыталіся вочы Любы. «Табе гэта непрыемна? Мне таксама непрыемна», — гаварыў погляд Петрака.

Абодва яны хацелі справіцца са сваёй няёмкасцю, і абодвум гэта не ўдавалася. Толькі Ігнат Пятровіч адчуваў сябе гаспадаром становішча. Ён нават не заўважыў замяшання жонкі і Петрака ці, можа, лічыў яго законамерным.

— Дык вось, Любаша, Пётр Іванавіч накіраваны ў Застарынскую МТС і цяпер будзе ў нас частым госцем, — і, звяртаючыся да Петрака: — Малайчына, Пятро, што ў свой раён вярнуўся.

— Да дому пацягнула. А ў МТС якраз механік патрэбны.

— Вельмі рады цябе бачыць. Вырас ты, памужнеў... Можна, ты нам, Любаша, вярну ў арганізацыю? — папрасіў Ігнат.

І Люба ўхапілася за просьбу мужа, як за ратунак. На кухні апрытомнела і цяпер, калі ўносіла талеркі, час-ад-часу глядзела на Петрака з-пад густых доўгіх павек.

— Як-жа вы жывеце, Люба? — запытаўся Пятрок, калі яна села ў крэсла насупраць яго.

Ігнат Пятровіч папярэдзіў яе адказ.

— Мы з Любай жывем дружна, — урачыста паведаміў ён і, прыцягнуўшы Любу да сябе, пацалаваў у шчаку. Яна заірдала і, не жадаючы таго, паспешліва вырвалася з мужавых абдымкаў.

Ігнат Пятровіч падрабязна і нудна пачаў апавядаць даўно вядомую гісторыю аб тым, як ён наладзіў работу фізічнага кабінета, а загадваць ім паставілі другога. Нарэшце, ён закончыў і бесцырымонна сказаў:

— Ну, вы размаўляйце, а мне трэба яшчэ план напісаць.

Пятрок заспяшаўся развітацца.

— Куды ты? — спыніў яго Ігнат Пятровіч. — Мы гасцей не адпускаем.

Але Пятрок пайшоў.

Дні праз два яны сустрэліся на вуліцы. Любіны шчокі загараляся, нібы іх дагэтуль хтосьці моцна пацёр.

— Як ты жывеш, Люба? Я тады так і не дапытаўся ў цябе, — Пятро спагядліва глядзеў на яе, і ад яго цёплага позірку Люба набывала роўнавагу.

— Нішто.

— А я дні тры ўзапар прыходзіў у клуб, думаў пагаварыць з табой (мы-ж даўно не бачыліся), толькі на дзвярах заўсёды замок.

Люба збянтэжылася. Ёй было сорам сказаць, што яна даўно толькі атрымлівае зарплату, а не працуе.

— Нешта ты, Люба, дрэнна выглядаеш. Ці не хварэеш?

— Трохі няможацца.

— Ты да ўрача схадзіла-б...

— Часу няма.

— Завідная ты, Люба, кажуць, зрабілася. Багацце ўсё збіраеш, — пажартаваў Пятрок.

Люба пастаралася развітацца.

Аднойчы ўвечары яна ішла па вуліцы міма петраковай хаты. Неяк міжволі запаволіла ходу, заглянула ў ярка асветленае акно. За сталом над кнігай сядзеў Пятрок. Ён, відаць, быў захоплены чытаннем, бо задумліва накручваў на палец пасму валасоў над вухам. Люба доўга, прытуліўшыся да рабіны, глядзела на яго праз акно. Ён, напэўна, адчуў гэта: адарваўся ад кнігі і задуманна глянуў у акно. Потым нечаму ўсміхнуўся шчырай вінаватай усмешкай. Яна спалохалася, думаючы, што ён убачыў яе, і стрымгалоў кінулася дадому.

Сустрэліся яны праз дзён сем.

У той вечар яна зачыніла клуб вельмі позна ішла пацыху па вуліцы. Халодны вецер аднастайна шумеў голлем дрэў. Любе зноў, як і тады ў лесе, зрабілася дрэнна: закружылася ў галаве, жалезнымі абцугамі сціснула грудзі: падумала, што можа не дайці да хаты. Сілы пакідалі яе, і яна ледзьве перастаўляла ногі. Нарэшце, каб не ўпасці, абаперлася аб дрэва. Моцна абняла гладкі халодны ствол бярозы. Заплюшчыла вочы, каб не бачыць прамозглай цемні. Разбірала злосць, што Ігнат даўно перастаў ужо сустракаць яе. Аднекуль да слыху данесліся крокі. Люба расплюшчыла вочы. На яе пасоўвалася чорная постаць. Чалавек падышоў зусім блізка.

— Люба, што з табой, чаго ты тут? — аднекуль данёсся голас Петрака.

— Мне дрэнна, — ледзь прашаптала яна.

Ён узяў яе пад руку, нялоўка, як і бывала раней, але ёй адразу сталі лепш.

Яны ішлі моўчкі.

— Ты не крыўдуеш на мяне, Пеця? — запыталася яна і сама здзівілася, да чаго голас яе слабы і жаласлівы.

— Ці крыўдуеш? Гэта не тое слова, — ён, як толькі пачуў яе голас, адразу-ж адпусціў любіну руку.

— Я адна не здолею ісці, — сказала яна. — Давядзі мяне дадому.

— Не разумею, ты прытвараешся ці сапраўды хвора?

У голасе Петрака чуліся нядобрыя ноткі, але ён узяў яе пад руку, і яны пайшлі.

— Даруй мне, я вінаватая. Дурная была.

— Не тое гэта, Люба. Я так табе верыў... Я, вядома, не Ігнат Пятровіч...

— Не, не, — Люба сціснула яго руку, — ты лепшы. Я сама не разумею, як усё гэта здарылася...

— Што прайшло, таго не вернеш.

— І ты быў такі... нясмелы. Як дурны сон усё. Ты даруеш мне, праўда? У цябе такое сэрца.

— Тут не сэрца, а крывавая рана.

Люба спынілася, прытулілася да яго грудзей.

— Пачакай, пастаім тут.

— Не, Люба, пойдзем. Бачыш, вунь агонь гарыць, гэта ён цябе чакае. Ён любіць цябе, і ён наш былы настаўнік.

Тады Люба рашуча адарвала свае рукі ад яго і хісткім крокам пайшла на адзінокі аганёк. «Ён мае рацыю, — стукалі малаточкі ў галаве, — сама каханне загубіла, сама... Эх, каб яшчэ раз жыццё пачаць, ніколі такога не здарылася-б».

— Люба! Люба! — данёс вецер петракова голас. — Пачакай, Люба.

Яна хацела пабегчы, але не змагла. Стаяла і чула, як набліжаюцца ўпартыя, цвёрдыя петраковы крокі.

Сотні тон насення кукурузы адпраўляе калгасам вобласці Мінская рэалізацыйная база «Заготзярно». На здымку: аграном Ганна Бяздэнка і лабарантка Ралса Фігліна за праверкай якасці кукурузы ў лабараторыі.

Фото П. Нікіціна

У барацьбе за кукурузу

У ГЭТЫ дзень Мар'я Жабенка прачнулася раней. Захварэў муж — калгасны жывёлавод. Трэба было хутчэй управіцца з хатнімі справамі, дагледзець жывёлу, паехаць за сіласам.

Сёння адчынялі чарговую секцыю. Ужо здалёк адчуваўся прыемны пах квашаных яблыкаў. Мар'я пад'ехала да траншэі, дзе шчытнай масай ляжаў добра ўтрамбаваны кукурузны сілас. Віламі акуратна наклала поўную скрыню духмянай масы і павезла ў кароўнік.

Каровы з прагнасцю накінуліся на сілас, аж вылізалі карыты.

Даяркі расказалі Мар'і, што, паядаючы сілас, каровы, якія летась пасля ацёлу давалі па 5—6 літраў малака ў дзень, даюць зараз па 12—13.

Мар'і ўспомніўся мінулы год, рашэнні вераснёўскага Пленума ЦК КПСС. Аб кукурузе было шмат гарачых размоў. Не толькі сярод радавых калгаснікаў, але і некаторых членаў праўлення існавала думка, што кукуруза можа добра расці на Украіне, а сеяць яе на нашых глебах — толькі дарма сілы траціць.

Але практыка разбіла ўсе гэтыя довады. Пад кукурузу выдзелілі 18,5 гектара. Сеялі квадратна-гнездавым спосабам. На ўборцы і сіласаванні кукурузы працавалі Мар'я Жабенка, Надзея

Бадза, Ганна Сокал, Антаніна Мічура і дзесяткі іншых жанчын. Зараз 12 з іх, у тым ліку і Мар'я Жабенка, зацверджаны звеннявымі па вырошчванню кукурузы.

На лепшых, узараных з восені ўчастках, на кожны гектар паклалі 25—30 тон торфагноевага кампосту. Ранняя вясной участкі прабаранавалі, а перад сяўбой пракультывавалі і прамаркіравалі. Насенне замочвалі за 4—5 дзён да сяўбы, каб наклонулася, потым крыху праветрылі ў мяшках. Пратруцілі гранаанам (па 100 грамаў на цэнтнер), апудрылі гексахларанам (па 150 грамаў на цэнтнер).

Сеялі ручнымі кукурузасеялкамі, паміж 10 і 20 мая. У кожнае гняздо ўносілі па 300—400 грамаў перагною з птушыным памётам.

Праз 3—4 дні на палетках з'явіліся роўныя, дружныя і моцныя ўсходы. Пустазелле зараз-жа чыста выпалалі.

Пасля праліўных дажджоў стварылася скарынка. Злёгка прабаранавалі. А праз некалькі дзён узрыхлілі міжраддзі ў двух напрамках. Заадно правялі і прарыху. Пакідалі ў гнёздах па 3—4 расліны, а там, дзе вырошчвалі кукурузу на зерне, — па 1—2 расліны. Калі каліўцы падняліся на 20 см, падкармілі мінеральнай сумессю (1 ц суперфасфату і 1/2 ц

аміячнай салетры на гектар), а праз некалькі дзён акучылі коннымі акучнікамі ў двух напрамках.

Кукуруза расла, як тут казалі, на лэс гледзячы. У жніўні дасягнула 3—3,5 метра ў вышыню. Пачаткі былі велічыней па 35—40 см. Асабліва добра ўрадзіла кукуруза ў трэцяй брыгадзе, дзе сеялі па цаліне і тарфяніках. Тут знялі па 600 ц сіласнай масы з гектара.

На сілас кукурузу ўбіралі ў стадыі малочна-васковай спеласці. З рання да позняй ночы працавалі калгаснікі на здрабненні масы і закладцы ў траншэі. Траншэі не хапіла: прышлося на хаду будаваць новыя на 300 тон.

Пачаткі на зерне ўбіралі ў канцы кастрычніка, калі колер абгорткі стаў светлажоўты, а зерне — бліскачае, цвёрдае.

Сёлета ўжо ў нас нікога не трэба агітаваць за кукурузу.

Праўленне тройчы разглядала пытанне аб плошчы. Спачатку думалі пасеяць 50 гектараў кукурузы, потым 80, а пасля выхаду ў свет пастановы студзеньскага Пленума ЦК КПСС — усе 100 гектараў. На ўсю плошчу хапае ўласнага насення.

Старшыня праўлення Васіль Мацвеевіч Кабілецкі напаміну, што летась, калі не было кукурузнага сіласу, калгас патраціў не адзін дзесятак тысяч рублёў на набыццё корму. Сёлета малюнак рэзка змяніўся. Усе каровы добра ўкормлены. З кожным днём павялічваюцца надой. Сена хопіць на ўвесь стойлавы перыяд, хоць сёлета ў калгасе куды больш жывёлы. Зараз сена займае нязначнае месца ў рацыёне. Каровам даецца ў суткі толькі 6 кг сена, 10 кг запаранай і здробненай сечкі і 40 кг сакавітых кармоў (кукурузнага сіласу, коранеяплодаў і барды). Усе каровы пастаўлены на раздой. Добра паядаюць сілас і авечкі. А кукурузная мука — каштоўны корм для свіней.

Сродкі, якія раней выдаткоўваліся на пакупку сена, пайшлі на набыццё машын, будаўнічых матэрыялаў, на аплату працадзён. На працадзень выдана, акрамя хлеба, бульбы і іншых прадуктаў, па 5 руб. 50 кап., а на ільнадні па 7 руб 50 кап. грашыма.

Кукурузаводы рашылі дабіцца сёлета з усёй плошчы ў 100 гектараў ураджаю кукурузы па 40 цэнтнераў зерня на гектар і звярнуліся да ўсіх калгасаў рэспублікі з заклікам змагацца за высокія ўраджаі гэтай каштоўнай культуры.

М. НЕМЦОВА

Калгас імя Сталіна,
Пецькаўскі сельсовет,
Кобрынскі раён.

Звенявая калгаса імя Молатава Фёкла Янковіч (злева), комсамолка Надзея Сабко рыхтуюцца да заняткаў агра-тэхнічных курсаў.

Фото В. Лупейкі
(Фотахроніка БелТА)

ТАМ, ДЗЕ БАГНА БЫЛА

ПАЛЕСКІЯ прасторы. Край легенд, непразных багнаў, лясоў. Мёртвая цішыня стагоддзямі стаяла над затуманенымі балотамі і зараснікамі, зрэдку парушаючыся крыкам успуджанай соннай птушкі або воўчым завываннем.

Ціхім, сумным і бязрадасным, як і сама прырода, было жыццё палескага селяніна. Цяжка было сам-на-сам ваяваць з прыродай, але яшчэ цяжэй было змагацца з прыгнятальнікамі за вольнае, радаснае жыццё.

Той час адышоў у нябыт. Не пазнаць цяпер «край спрадвечных туманаў», як называлі яго дарэволюцыйныя падарожнікі. Калісьці

дзікія, непраходныя балоты адступілі перад савецкім чалавекам, ператвораны яго воляй ва ўрадлівыя, квітнеючыя нівы.

Расказваючы пра канапляводаў свайго калгаса, Надзея Сабко з павай гаворыць аб паездцы на Украіну агранома Яканюка.

— Ілья Сцяпанавіч абавязкова што-небудзь новенькае прывязе з навукавай канферэнцыі. Там жа вучоныя будуць выступаць, парады даваць.

Надзея Сабко — зусім маладая, ёй нядаўна споўнілася дваццаць год. Пазалетась, калі яна ўзначаліла звяно, у яе не было ні дастатковага вопыту, ні патрэбных ведаў. І тым не менш яна сабрала

выдатны ўраджай сярэдне-русскіх і поўднёвых канапель. Яе звяно атрымала ў сярэднім па 5,8 ц валакна і па 5 ц насення з гектара, даўшы калгасу 275 тысяч рублёў прыбытку. Яшчэ лепш было летась: звяно сабрала па 13 ц валакна поўднёвых канапель з гектара.

У памяці Надзі адзін за другім паўстаюць эпізоды напружанай барацьбы за ўраджай.

Пачатак мая. Дзень выдаўся ясны, ветраны. Над тарфянікам, асабліва пасля праходу трактара, узнімалася доўгае цёмнашэрае воблака пылу. Вечер б'е пылам у твар, слепіць вочы. Тарфяная крошка скрыпіць на зубах. Немагчыма ўстаяць на сеялцы. Брудныя, змучаныя, стомленыя дзяўчаты пачынаюць падаць духам.

— Можна, адкладзем на дзень-другі, — нясмела гаворыць хтосьці.

— Не, трэба дасеяць, — адказвае Надзея.

— Дык зусім-жа нельга працаваць з-за пылу.

— І мне не лёгка, ды што зробіш.

Надзея ведала, што адкласці сяўбу — значыць адступіць перад цяжкасцямі, паказаць сваё бяссілле. Засмяюць яе тады ў калгасе. Скажуць: «Вось і перайшлі на раннюю сяўбу. Толькі выхваліцца ўмеце!».

Ранняя сяўба канапель — смелае наватарства целяханскіх канапляводаў, у прыватнасці калгаснікаў сельгасарцелі імя Молатава. Раней лічылася, што каноплі — позняя культура. Яе рэкамендавалі сеяць у канцы мая або ў пачатку чэрвеня. Але молатаўскія канапляводы, следуючы парадам вучоных і ўласнаму вопыту, пачалі раннюю сяўбу, што дае вялікую выгаду. Дык хіба можна было адмаўляцца ад яе з-за неспрыяльнага надвор'я?

Нягледзячы на цяжкасці, звяно ў той-жа дзень поўнасю засяла ўчастак. Стомленыя, але задаволеныя, вярталіся канапляводы дамоў.

Праз некалькі дзён поле пакрылася дружнымі, роўнымі ўсходамі. Праполка, падкормка пасеваў спрыялі росту канапель. Урэшце яны падняліся вышэй чалавечага росту, нагадваючы густа пасаджаны малады лясок.

Прыемна было ўбіраць такі ўраджай. Не было машын — бралі каноплі рукамі, але ні каліва не пакінулі ў полі. Тут-жа раскладалі іх на тры гатункі ў залежнасці ад вышыні і таўшчыні сцябла. Крапатлівая работа, але канапляводы ведалі, што ад гэтага павысіцца якасць канапель, а значыць і прыбыткі калгаса. Дзе-

ля такой справы варта папрацаваць.

— Ну, цяпер маем добры ўраджай, — узрадаваліся члены звяна, закончыўшы ўборку.

Але звеннявая не падзяляла іх думкі:

— Галоўнае яшчэ ўперадзе, — сказала яна.

Вера Шаўчук, Соф'я Агрыніч падтрымалі звеннявую:

— Яшчэ невядома, як з мочкай будзе.

І сапраўды, мочка канпель мае рашаючае значэнне для атрымання валакна высокай якасці і патрабуе вялікага майстэрства. Ператрымаеш у мачылішчы або на сцелішчы, валакно расслабне, не дамочыш — выйдзе жорсткае, будзе дрэнна аддзяляцца ад драўніны.

Неяк да звеннявой падышла Соф'я Агрыніч, якая мела значны жыццёвы вопыт. Надзя вельмі паважала гэтую пажылую жанчыну, прыслухоўвалася да яе заўваг і парад.

— Даўно бралі пробу? — спытала Соф'я Міхайлаўна.

— Учора.

— Ці не час вымаць?

— Нібы ранавата. Яшчэ ні адно звяно не пачынала.

Соф'я Міхайлаўна злосна махнула рукой.

— А ты на іх не глядзі. Няхай яны робяць, як хочуць, а мы, як лепш.

І вось аднойчы, пераканаўшыся, што каноплі гатовы, Соф'я Міхайлаўна рашуча сказала:

— Збірай звяно, Надзя: час выгружаць.

І Надзя не прычэпала.

Суседка Надзі, звеннявая Соф'я Ефімовіч, развяла рукамі:

— Што так рана? Няхай добра вымакне.

Але Надзя запратаставала:

— Не, Соня, час. І табе раю прыступаць...

— Навошта спешка? Я лепш пачакаю.

— Як хочаш! — вырашыла Надзя. — А мы будзем выцягваць.

Як і трэба было чакаць, Соня Ефімовіч спазнілася з выемкай канпель, што прыкметна адбілася на якасці валакна. А звяно Надзі Сабко здавала каноплі самымі высокімі нумарамі.

Я пацікавіўся яе заробкам.

— Што-ж, не сорама сказаць. У 1953 годзе на працадні атрымала 14.350 рублёў, да таго-ж прадукты бясплатныя. За мінулы год заробатак канчаткова яшчэ не падлічаны. Членам нашага звяна выдана авансам па 30 рублёў на працадзень. Думаю, заробіў не горш, як у 1953 годзе.

— Цяпер усе нашы калгаснікі жывуць нядрэнна, — працягвала

Ніл ГІЛЕВІЧ

Не хавала маці слёз

Не хавала маці слёз,
Смутку не хавала,
На Алтай сваю дачку
Ехаць не пускала.

«Як там прыдзецца адной
На чужых, далёка?
Сэрцу матчынаму тут
Хіба будзе лёгка?

Я чакала колькі год —
Падрастае ўцеха...
І чаго, навошта ёй
На край свету ехаць?

Ці-ж не знойдзе шчасця тут,
Калі хто жадае?...»
Бацька ўдумны за дачку
Слова закідае:

«Не ідзі ты насупроць
Сэрцу маладому,
І дачку у дваццаць год
Не трымай ля дому...»

Чарнавокая дачка,
Комсамолка Клава
К маці роднай падышла,
Абняла ласкава.

«Мама, любачка, не плач,
Не сумуй дарэмна!
На далёкай цаліне
Будзе мне не дрэнна».

Просіць, лашчыцца дачка,
Просіць, сучае.
А не выкажа ўсяго,
Што на сэрцы мае.

Свой дзявочы неспакой
Тоіць у сакрэце,
Што ў далёкі край, у стэп,
Любы хлопец едзе...

Не хавала маці слёз,
Смутку не хавала.
Што дарослая дачка —
Сэрца не зважала.

Тысячы юнакоў і дзяўчат Беларусі адгукнуліся на заклік партыі і ўрада працаваць на цалінных землях. Многія ўжо даўно абсталяваліся на новых землях. На здымку: ад'езд моладзі Беларусі на цалінныя землі з мінскага вакзала. Комсамолка Ларыса Нікіціна развітваецца са сваімі роднымі і знаёмымі.

яна. — А хутка будзе яшчэ лепш. Электрычнасць у нас загарыцца, радыё правядуць, клуб пабудуюць. А што-ж! Наш калгас толькі за каноплі, што сеялі ў мінулым годзе, больш двух мільёнаў атрымаў. Вось і будземся.

— Так, так, — цвёрда дадала яна. — Вунь колькі калгасных будынкаў навокал з'явілася. І ў мяне хутка будзе новая хата.

Я здзівіўся. Навошта? Яна і так добра жыве.

Надзя крыху збянтэжылася:

— Свая-ж сям'я цяпер...

Каля года назад Надзя вышла замуж. Утварылася новая савецкая сям'я. Цяпер чакае дзіця.

Турбаваць бацькоў маладыя не хочуць. Выраслі будавацца. Сродкі ёсць, матэрыял завезлі.

— Пабудуемся хутка, цяпер не тое, што раней...

Так, не тое. Калісьці новай сям'і даводзілася многія гады збіраць сродкі на будоўлю. А потым, ужо ўвабраўшыся ў новую хату, доўга не маглі выбрацца з даўгоў. Цяпер любая мара, любое жаданне ажыццёўлена ў нашай краіне. Шчаслівае калгаснае жыццё прышло на Палессе.

Я. РЫБАКОУ

Калгас імя Молатава,
Целяханскі раён.

АКУШЭРКА

ЯК ТОЛЬКІ сінявокая Валя заўважыла знаёмую цёцю, яна ад радасці ўскрыкнула:

— Цёця Зіна, добры дзень!
— Добры дзень, Валечка!

Пяцёра чырвонашчокіх малых акружылі жанчыну. Яна пахваліла іх за вясёлую гульню, за дружныя прывітанні. Зінаіда была першай сведкай нараджэння гэтых трохгадовых дзяцей.

Упершыню яна пачала працаваць акушэрскай у Збірогаўскім сельсавеце. Яшчэ не паспела прыняць участак, пазнаёміцца з людзьмі, як на другую-ж ноч спатрэбілася яе дапамога.

Зінаіда ляжала ўжо ў ложку, як раптам нехта моцна пастукаў у акно і мужчынскі голас спытаў:

— Акушэрска тут жыве?

Была ціхая зорная ноч. Ужо ў дарозе Зінаіда пачала хвалявацца, думаючы аб сваёй першай барацьбе за жыццё маці, за з'яўленне новага чалавека. Студэнткай яна праводзіла практыку пад непасрэдным наглядам урача, а тут прыходзіцца адной.

Хворая недаверліва сустрэла яшчэ зусім маладую дзяўчыну. Але ласкавае слова, вытрымка і спакой дапамаглі. Калі Феадосія Максімаўна нарадзіла дзяўчынку, Зінаіда сказала:

— Вось і ўсё, а вы баяліся...

— Дзякуй, — прашантала маці.

Тры з паловай гады таму назад, скончыўшы Пінскую фельчарска-акушэрскаю школу, Зінаіда няўпэўнена пераступіла парог Брэсцкага абласнога аддзела аховы здароўя. Калі ёй прапанавалі ехаць на вёску, яна пралівала горкія слёзы. Цяпер пра гэта сорамна ўспомніць.

На вёсцы знайшліся добрыя людзі, якія разам з ёю дзялілі і радасці і нягоды. Тут яна і замуж вышла.

— Дзіўлюся, чаму раней баялася вёскі: тут і радыё, і кіно, і ўсё патрэбнае для культурнага адначынку. А якія людзі! Ніколі не пакінуць у бядзе, — гаворыць Зінаіда Якаўлеўна.

Добрасумленна працаваць, аддаваць усе свае сілы любімай справе стала жыццёвай неабходнасцю маладой акушэрскай. Нярэдка ёй даводзілася выконваць абавязкі фельчара.

У адзін з цёплых красавіцкіх дзён 1952 года Зінаіда Якаўлеўна ўстала рана, замясіла цеста на хлеб. У печы весела патрэскавалі дровы. Цеста пачало расці і вось-вось магло выйсці з дзешкі. Раптам у пакой ускочыла жанчына.

— Дарагая, выратуйце майго мужа. У мяне-ж трое маленькіх дзетак... — загаласіла яна скрозь слёзы.

Забыўшы пра цеста, пра тое, што паліцца печ, Зінаіда накінула хустку, зачыла пакой і пабегла да хворага.

Уладзімір Сцяпанавіч цяжка стагнаў. Зінаіда старанна аглядала хворага.

— У вас заварот кішок. Патрэбна тэрміновая аперацыя, ад гэтага залежыць ваша жыццё, — сказала яна.

Аўтамашына хуткай дапамогі не магла прыбыць з Брэста, бо пачалося разводдзе, цяжкі туман з'ядаў апошні снег, дарогі ператварыліся ў балота. Зінаіда прыняла рашэнне даставіць хворага ў горад на падводзе. Яна не ішла, а бегла да калгаснага двара. Тут не аказалася фурмана. Зінаіда, якой не раз прыходзілася ездзіць у лес па дровы, хутка знайшла вазок, збрую і сама запрэгла каня.

Цяжкім быў 15-кіламетровы шлях. Але хворага своєчасова паклалі на аперацыйны стол, і жыццё яго было выратавана. Уладзімір Сцяпанавіч зараз добра сябе адчувае, упарта працуе і выходзіць дзяцей.

На адным з пасяджэнняў сельвыканкома Зінаіда рабіла справаздачу аб рабоце фельчарска-акушэрскага пункта. Пасля справаздачы выступіла маладая калгасніца Ніна Аліфіярук.

— Я маці траіх дзяцей, — сказала яна. — Ад усяго сэрца дзякую Зінаідзе Якаўлеўне за тое, што выратавала маё жыццё, маё матчына шчасце...

Слухаючы яе, Зінаіда Якаўлеўна ўспомніла, як Ніна Іосіфаўна брала вадзі з калодзежа, паслізнулася і павалілася, як у яе паследавалі заўчасныя роды.

— Двойня... Няправільнае родавае становішча малютак, — адзначыла яна.

Трэба было дзейнічаць рашуча.

Лютаскай раніцай у трыццаціградусны мароз Зінаіда Якаўлеўна прывезла хворую за чатыры кілометры

на станцыю Кашалёва. Адсюль думала даставіць яе ў Брэст. Але дзяжурны ўрач, з якім яна сазванілася, сказаў, што машына хуткай дапамогі не можа прайсці па глыбокім снегу ў такую моцную мяцеліцу. Усе пасажырскія цягнікі прайшлі. Здавалася, не было магчымасці даставіць у бальніцу маладую маці.

«Трэба знайсці нейкі выхад», — напружана думала Зінаіда.

Дзесьці далёка завішчэў паравоз. Зінаіда пабегла да дзяжурнага па станцыі і прасіла спыніць поезд.

— Спыніць таварны з тэрміновым грузам? — здзіўлена спытаў дзяжурны. — Не маю права!

Зінаіда папрасіла яго звязацца па тэлефону з Брэстам. Затаіўшы дыханне, чакала адказу.

— Маці? Раджае? Дазваляю спыніць! — пачула яна незнаёмы голас.

Калі цягнік спыніўся, дзяжурны дапамог перанесці хворую ў тамбур вагона і накрыць цёплай вопраткай.

...Ніна Іосіфаўна нарадзіла двойню ў бальніцы. Дзеці растуць здаровыя, маці адчувае сябе добра.

Пасля пасяджэння Зінаіда Якаўлеўна і санітарка Мар'я Казюк глядзелі кінофільм «Сельскі ўрач». Познім вечарам, ідучы дамоў, яны дзяліліся ўражаннямі, думалі аб заўтрашнім дні. Каля фельчарска-акушэрскага пункта іх чакаў ужо высокага росту малады мужчына.

— Я да вас, Зінаіда Якаўлеўна. Мая жонка... — пачаў ён з трывогай і просьбай у голасе.

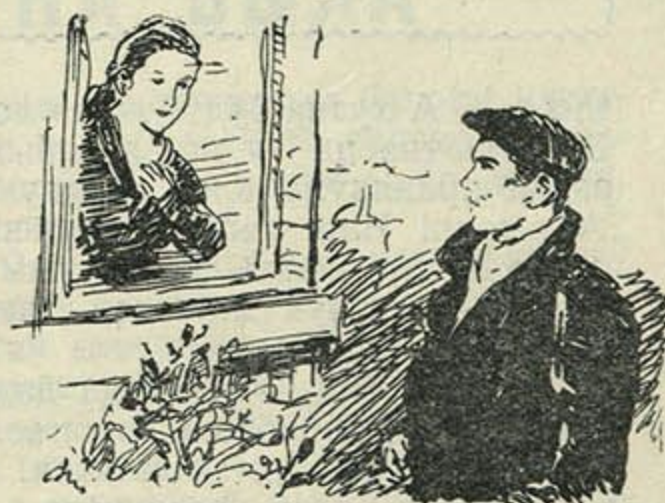
Адпачываць не было часу. Зінаіда Якаўлеўна ўзяла паходную сумку і накіравалася ў суседнюю вёску. Там павінен быў нарадзіцца новы чалавек.

Ф. СОБАЛЬ.

Вёска Вялюнь, Брэсцкі раён.

Аляксей ПЫСІН

У радзільным доме

Там жонка і сыноч там твой,
Радней няма ў цябе нікога:
Але ў палату — стой ні стой —
Не пусцяць блізка да парога.

Жанчына ў белым
Перадасць

Букет і плітку шакаладу,
І, злітаваўшыся ўжо, дасць
Адну адзіную парадку:

— Ад ганка першае акно,
І не завешана яно.

Глядзіш на жончын бледны твар,
Што ўсмішкай мілай азарыўся;
У маленькім ложку спіць
жыхар,
Які з зарой на свет з'явіўся.

І сам ты маладзейшы стаў
Тут, ля акна, ля шыбы сіняй,
Бо ты адчуў, што перадаў
Жыццё наперад свайму сыну,

І воблік свой, і сэрца жар,
Цяпло вачэй і ўзлёты мар.

Светач рускай навукі

(Да 190-годдзя з дня смерці)

МІХАЙЛА Васільевіч Ламаносаў — адзін з самых выдатных людзей у гісторыі рускай навукі, заснавальнік многіх яе галін, «першы наш універсітэт», як назваў яго Пушкін.

У артыкуле «Геніяльны сын вялікага народа» «Правда» ў 1936 г. пісала: «Совецкая моладзь павінна добра ведаць жыццё Ламаносава, таму што гэта быў чалавек вялікай навуковай страсці. Яго самаадданая барацьба за навуку была адной з праяў гераічных рыс вялікага рускага народа».

Аб Ламаносаве напісана многа кніг, навуковых работ, артыкулаў. Музіць, у нас цяпер няма ніводнага чалавека, які-б нічога не ведаў аб Ламаносаве. Але ведаць аб ім хочацца больш і больш, бо жыццёвы шлях яго вельмі цікавы і павучальны. Нават кароткае і сціплае слова аб ім гучыць як паэма аб чалавечым подзвігу, аб вялікай і моцнай волі, якая не ўступае ні перад чым.

Сын простага селяніна-памора, Ламаносаў дзякуючы сваёй надзвычайнай таленавітасці, настойлівасці і працавітасці ўзняўся на вяршыні навукі, апырэдзіў свой час, зрабіў цэлы рад выдатных адкрыццяў.

Нарадзіўся Ламаносаў у 1711 годзе ў Архангельскай губерні на адным з астравоў Поўночнай Дзвіны ў вёсцы Мішанінскай, недалёка ад Халмагор.

Дзевятнаццаць год пражыў ён на радзіме ў суровых кліматычных умовах Поўначы, выконваў розную работу па гаспадарцы, дапамагаў бацьку ў яго рыбным промысле.

Усёй душой палюбіў ён халодную Поўнач, непакорлівае Белае мора, небяспеку і змаганне з суровай прыродай.

У дзесяцігадовым узросце ад знаёмага селяніна Ламаносаў навучыўся грамаце. Першыя свае кнігі «Арыфметыку» Магніцкага, «Граматыку» Смятрыцкага ён ведаў напамінь. Аб ім гаварылі як аб добрым будучым памору і гаспадару. Яму ўжо падшуквалі нявесту, але зусім іншае было ў намерах юнака. Ён пакідае любімага бацьку і ненавісную мачыху і ўпотаі з рыбным абозам, пры трох рублях у кішэні, ідзе ў Маскву вучыцца.

Колькі цяжкасцей і перашкод сустрэў на сваім шляху ўпарты халмагорскі памор! Колькі цяпеў «гладу і хладу», стаўшы вучнем маскоўскіх школ, колькі выносіў здзекаў!

«Школьнікі, малыя дзеці, — успамінае ён пазней, — крычаць і перстамі ўказваюць: глядзі, моў, які балван у дваццаць год прыйшоў латыні вучыцца».

Але нішто не магло зламаць яго волі, спыніць на поўдарозе да вялікай мэты — авалодаць навукай.

У ліку лепшых вучняў Ламаносава пасылаюць у Пецярбургскі універсітэт, а потым у Германію для вывучэння горнай справы.

М. В. Ламаносаў

Працавітасць студэнта Ламаносава была нязмернай, яго разумовыя інтарэсы невычэрпнымі. Ён вывучае прыродазнаўчыя навукі, філасофію, замежную і рускую літаратуру, мовы. У працэсе вучобы пачынае тварыць і вынаходзіць. Ламаносаў выказвае свае думкі адносна правіл рускага вершаскладання і новым спосабам, простым гучным вершам піша сваю першую оду «На ўзяцце Хоціна».

Вярнуўшыся на радзіму, Ламаносаў вядзе барацьбу з немцамі-акадэмікамі, якія тады забралі ў свае рукі ўсю навуку, затрымлівалі яе развіццё, не давалі ходу рускім вучоным.

Ламаносава звальнялі з работы ў Акадэміі, нават арыштоўвалі, але ён быў нязломны ў сваіх намаганнях «абараніць працу Петра Вялікага, каб вывучыліся расіяне».

Геніяльнасць Ламаносава нельга было не заўважыць.

У 1745 г. Ламаносава зацвярджаюць акадэмікам, прафесарам хіміі. Ён разгортвае кіпучую дзей-

насць, робіць бліскучыя адкрыцці ў галіне хіміі, фізікі, астраноміі, механікі, тэорыі славеснасці.

Ламаносаў адкрыў закон захавання матэрыі, энергіі і руху, убачыў у цеплыні адзін з відаў руху матэрыі, распрацаваў тэорыю газу і святла, вынайшаў лятальную прыладу, цяжэйшую паветра, растлумачыў утварэнне каменнага вугалю. Ён быў распрацавана цэлая сістэма па хіміі і тэхналогіі шкла, абсталявана першая ў Расіі хімічная лабараторыя, заснаваны першы завод каляровага шкла. Ён прапанаваў вывучаць прыродныя багацці Сібіры, асвойваць Поўнач. Яго навуковыя адкрыцці заўсёды падмацоўваліся доследамі, канкрэтнымі прапановамі і вывадамі.

У 1755 г. па яго задуме і плану ў Маскве быў адкрыты універсітэт.

Праслаўленне Расіі, апыванне рускай прыроды, магутнасці і таленавітасці народа — асноўныя тэмы і матывы паэтычнай творчасці Ламаносава. Ён верыў, што руская зямля дасць вялікіх мужоў навукі, верыў,

«Что может собственных Платонов

И быстрых разумом Невтонов

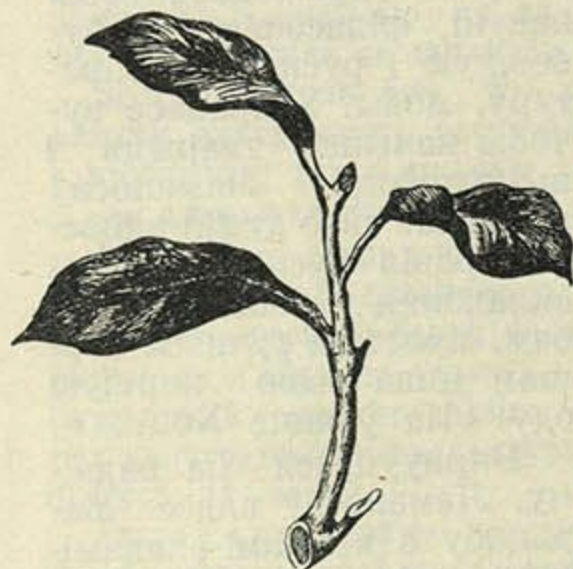
Российская земля рождать».

М. БАРСТОК.

У пакоі лімоны разводзяць з насення або з чаранкоў ў маладым узросце.

1. Размнажэнне чаранкамі. З плоданосячага здаровага лімоннага дрэва бяруць парасткі, якія толькі што закончылі рост пачалі дзервянець, але яшчэ захоўваюць эластычнасць і зялёную афарбоўку. Чаранкі з шэрым колерам кары ўкараняюцца слаба і доўга, або зусім не ўкараняюцца.

Чаранкі бяруцца даўжынёй у 8—10 см з 3—4 лісткамі. Зразаюць чаранкі вострым нажом, каб не спіскаліся жывыя тканкі. Ніжні зрэз робіцца касым непасрэдна пад лістом або почкай, верхні — на 1—1,5 см вышэй почкі.

Чаранок для пасадкі.

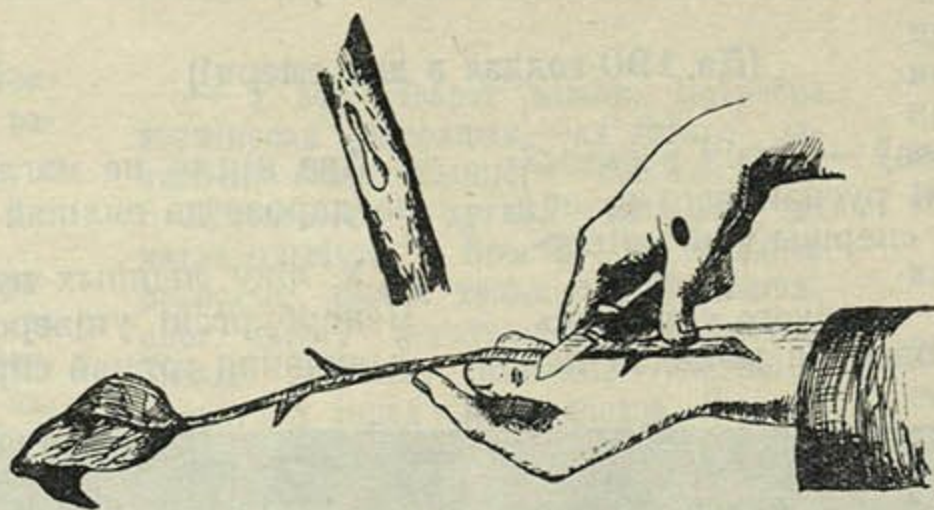
Лімоны ў пакоі можна размнажаць чаранкамі на працягу года, але найлепш у красавіку — маі.

Пасадка робіцца так. На дно гаршка або скрыні ўкладваюць дрэнажны слой (дробныя чарапкі, гальку, буйназярністы пясок) вышынёй у 3 см. На яго насыпаюць пажыўны слой у 5 см з роўных частак дзярновай і ліставой зямлі, змешаных з адной шостай часткай добра прамытага пяску. На верх кладуць слой буйназярністага добра прамытага пяску таўшчынёй у 3 см.

Садзяць чаранкі з дапамогай палачкі велічынёй з аловак. Вострым канцом робяць у глебе адтуліну пад вуглом 30—35° і ў кожную садзяць чаранок так, каб дзве ніжнія почкі знаходзіліся ў слаі пяску. Пясок да чаранка шчыльна прыціскаецца. Чаранкі высаджваюць на адлегласці 5—6 см, стараючыся не зацямяць лісточкаў. Пасля пасадкі чаранкі апырскваюць пакаёвай вадой і пакрываюць гаршкі шклом, каб роўнамерна захоўваліся цяпло і вільгаць. Раніцай і вечарам чаранкі апырскваюць цеплаватай вадой (25—30°). Гаршкі ставяць у светлае, але не сонечнае месца, падтрымліваюць тэмпературу ў межах 20—24° цяпла. Праз 3—4 тыдні чаранкі ўкараняюцца, і верхняя почка ідзе ў рост.

Каб падрыхтаваць маладыя расліны да пакаёвага паветра,

РАЗМНАЖЭННЕ ЛІМОНАЎ І ДОГЛЯД ЗА ІМІ

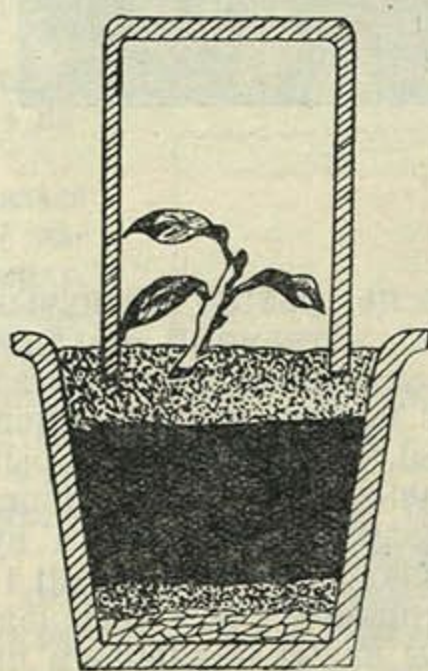
Зрэзка «вочка» для прышчэпкі

паднімаюць шкло спачатку на 1—2 гадзіны, на другі дзень на 2—3 гадзіны і г. д. Праз тыдзень шкло знімаюць зусім.

Калі чаранок укараніцца, яго высаджваюць у гаршчок дыяметрам 10—12 см і абавязкова з камочкам зямлі вакол карэння. Глебу рыхтуюць з сумесі роўных частак ліставой, дзярновай зямлі, перапрэлага гною і адной шостай часткі рачнога пяску. На дно гаршка над адтулінай кладуць чарапок, выпуклым бокам уверх і насыпаюць дрэнажны слой пяску ў 2—3 см, а на яго — глебавую сумесь.

Праз год расліны перасаджваюць у гаршкі дыяметрам у 14—15 см, не парушаючы землянога кому. Лебшы для гэтага час сакавік — красавік.

Чаранкі ад культурнага лімона пачынаюць плоданасіць праз 3—4 гады. Паўлаўцы, напрыклад, размнажаюць свае лімоны выключна чаранкамі.

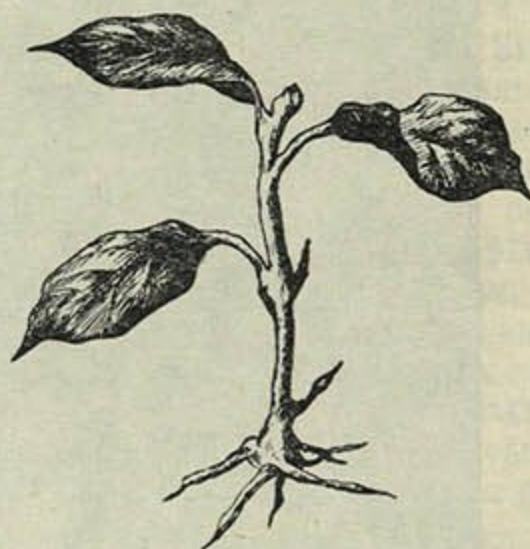
Пасадка для ўкаранення

Сярод лепшых гатункаў лімонаў для пакаёвай культуры называюць «Паўлаўскі», «Нова-Афонскі», «Меера», «Кузюра», «Ударнік».

2. Размнажэнне насеннем. Насенне бяруць з даспелых пладоў і сеюць адразу, каб не страціла ўсходжасць, на глыбіню ў 2—3 см.

Пасевы паліваюць цеплава-

тай вадой. Гаршчок пакрываюць шклом і ставяць у светлым месцы з тэмпературай 20—24° цяпла. Насенне ўсходзіць праз 3—4 тыдні. Калі з'явіцца 4 лісточкі, сеянцы

Чаранок, які ўкараніўся.

рассаджваюць па аднаму ў гаршчок дыяметрам у 10 см у такую-ж сумесь зямлі і такім-жа спосабам як і чаранкі.

Праз 1—2 гады вырашчаныя з насення дрэўцы неабходна прышчэпіць, інакш яны дадуць плады праз 10—12 год, а часам і пазней.

3. Размнажэнне прышчэпкай. Прышчэпка дае магчымасць атрымаць плады на 3—4 год. Спосабаў прышчэпкі многа. Лепшым і прасцейшым лічыцца акуліроўка «вочкам». Пачынаюць акуліроўку ў красавіку — маі, калі кара добра аддзяляецца ад драўніны. Можна рабіць яе таксама і ў жніўні.

Перад акуліроўкай зразаюць добра даспелую галінку з плоданосячага лімона двухгадовага ўзросту з почкай-вочкам. Да моманту зрэзкі вочка трымаюць яе ў вільготнай анучцы або ў шклянцы з вадой.

Тэхніка прышчэпкі заключаецца ў наступным. На ствале дзічка-падвоя каля каранёвай шыйкі выбіраюць месца на вышыні 5—6 см ад зямлі і старанна праціраюць яго чыстай анучкай. Трэба памятаць, што да ўнутранай паверхні вочка пальцамі дакранацца нельга, што нож павінен быць чысты,

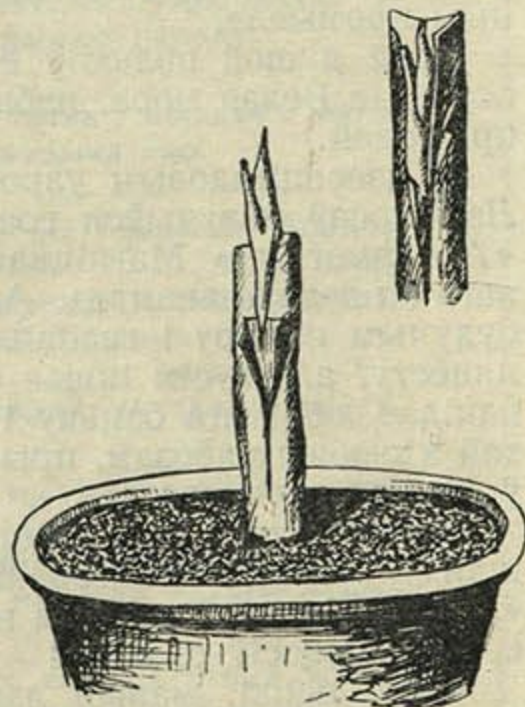
бо малейшае забрудненне ў надрэзе не дасць жаданага выніку.

На месцы прышчэпкі вострым нажом робяць Т-падобны надрэз, даўжынёй у 2—3 см і ў папярочніку каля 1 см. Пасля надрэзу кары з прыгатаванай галінкі зразаюць почку-вочка. Галінку бяруць у левую руку, у правай трымаюць нож і робяць папярочны надрэз кары на адлегласці 1,5 см вышэй і ніжэй вочка. Затым асцярожна прадоўжным ходам нажа зразаюць почку, захопліваючы пры гэтым амаль адну кару. Драўніна зразаецца толькі пад самай почкай. Зрэзаную почку-вочка бяруць асцярожна пальцамі за пакінуты лісцевы чаранок і ўстаўляюць яго зверху пад кару дзічка (сеянца) у Т-падобны разрэз. Устаўіўшы ў надрэз почку-вочка, пальцамі знізу ўверх прыгладжваюць яго краі і шчытна абвязваюць чыстай мачалай.

Праз 15—20 дзён прышчэпку правяраюць. Калі почка зраслася з дзічком, то пакінуты чаранок ліста лёгка адвальваецца, а калі почка не прышчэпілася, чаранок прысыхае. Прыкладна праз 20—25 дзён мачальную абвязку аслабляюць, а затым зусім знімаюць. Пасля прышчэпкі сочаць, каб ніжэй прышчэпленыга месца не вырасталі дзікія парасткі.

Як толькі прышчэпленая почка дасць парастак даўжынёй у 10—12 см, дзічок вышэй почкі наўскасяк зразаюць на 2—3 міліметры вышэй асновы парастка і неадкладна замазваюць зрэз садовым варам або воскам. Парастак, які развіваецца з почкі, асцярожна прывязваюць мачалай да палачкі, уваткнутай у зямлю.

Першай умовай правільнага догляду лімоннага дрэўца з'яўляецца фармаванне яго кроны. Калі яго дасягнула 15—20 см вышыні, у яго ў канцы лютага — пачатку сакавіка абразваюць верхавінку, пакідаючы не больш 5—7 лістоў. Пасля такой аперацыі з бакавых почак развіваюцца некалькі новых парасткаў. З іх пакідаюць

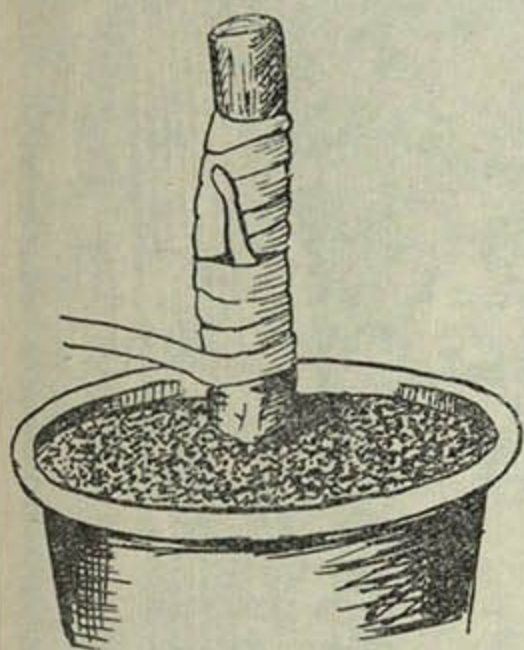
Устаўка «вочка»

СОН ДЗІЦЯЦІ

Н. ЭЙГЕС

толькі 3—4 бакавыя галінкі. Калі яны поўнасьцю закончаць свой рост, у іх таксама абразваюць верхавінку, пакідаючы на галінцы па 3—4 почкі (у пазухах лісьцяў), але так, каб апошняя почка «глядзела» не ўнутр, а наверх. Рост новых галінак зноў пачынаецца з бакавых почак.

У далейшым зразаюць верхавінкі толькі ў галінак, якія растуць уверх, а ў вырашых убок або ўніз верхавінкі пакідаюць, бо на іх у далейшым утвараюцца кветкі.

Прышчэплены лімон

Лімоннае дрэўца неабходна рэгулярна ўгнойваць, бо пры гаршковай культуры аб'ём глебы ў 40—50 раз меншы, чым пры грунтовай. Падкормліваюць дрэўцы мінеральнымі солямі. На 1 літр вады бяруць: аміячнай салетры 1,5 грама, суперфасфату 2,5 грама, калійнай солі 0,5 грама. Гэтай вадкасьцю паліваюць расліну раз у тыдзень (вечарам, па загадзя змочанаму земляному кому), пачынаючы з сакавіка да канца верасня. Зімой угнойваюць расліну раз у месяц.

Можна рабіць паліўку і гноевай жывай. Для гэтага 1 літр свежага каравяку змешваюць з 1—2 літрамі вады. Сумесь павінна перабраць 10—12 дзён. Пасля броджэння да 1 літра жывкі дадаюць 8 літраў вады і паліваюць расліны.

У доглядзе за пакаёвымі лімонамі трэба захоўваць правілы:

а) трымаць дрэўцы ў пасудзіне, якая адпавядае іх росту;
б) паліваць расліны рэгулярна, не дапускаючы ні празмернай вільгаці, ні перасушкі глебы;

в) кожны дзень апырскваць расліны вадой, калі ў пакоі сухое паветра і высокая тэмпература;

г) раз у шасцідзёнку праціраць лісьце мокрай ваткай.

Выконваючы ўсе адзначаныя мерапрыемствы, можна выгадаваць добрыя пакаёвыя дрэўцы цытрусавых раслін, якія будуць прыносіць карысныя плады.

П. ЛЯУДАНСКАЯ

МАЦІ ходзіць па пакоі з дзіцем на руках, напяваючы песеньку. Рукі стаміліся. Яна асцярожна кладзе сына ў ложку, але малы тут-жа пачынае плакаць. Маці доўга калыша дзіця, і, нарэшце, яно засынае. Аднак сон малога не моцны: варта вываліцца пустышчы з рота, як ён пачынае плакаць і зноў пачынае крычаць. Усе гэтыя ўсыпляючыя сродкі аказваюцца бяссільнымі.

У большасці выпадкаў гэта тлумачыцца тым, што з першых месяцаў жыцця для многіх дзяцей не ўстанаўляюць цвёрдага рэжыму дня, не прывучаюць у пэўныя гадзіны есці, гуляць, спаць. «Усыпляючыя» сродкі, якімі карыстаюцца маці, прыводзяць да таго, што сон у дзіцяці робіцца трывожным, яно заўсёды недасынае. Нярэдка гэта прыводзіць да нервовага захворвання.

Сон вельмі важны для чалавека ў любым узросце. У дзіцячым узросце яго ахавальнае дзеянне асабліва каштоўна. Нервовыя клеткі мозгу малога далікатныя, няўстойлівыя, іх хутка стамляюць уражанні, і толькі добры, нармальны сон аднаўляе бадзёры, дзейны стан мозгу.

Сутачная норма сну залежыць ад узросту. Так, напрыклад, дзіця двух месяцаў павінна спаць шаснаццаць-семнаццаць гадзін у суткі. Трохгадовае — дванаццаць з паловай гадзін, а сямігадовае — адзінаццаць-дванаццаць.

Перыяды неспанна паміж сном таксама залежаць ад узросту. Калі дзіця двух-трох месяцаў можа не спаць не больш паўтара гадзін, то ў дзесяць месяцаў дзеці спяць толькі два разы ў дзень. Трохгадовае дзіця можа не спаць, не стамляючыся, шэсць-сем гадзін запар і спаць адзін раз у дзень. Такі рэжым з аднаразовым дзённым сном павінен замацавацца ў дзіцяці на ўвесь час дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту.

Каб сон быў поўнацэнным і аднаўляў фізічную і нервовую энергію, дзіцяці неабходна класіфікаваць спаць у спакойным стане, без узбуджэння. Не трэба перад сном пачынаць шумныя гульні, забаўляць, а таксама крыўдзіць малога. Перашкджаюць спакойнаму сну дзяцей вясёлыя, шумныя размовы дарослых, радыё, тэлевізар, яркае свят-

ло. Некаторыя бацькі любяць расказаць дзецям казкі перад сном, у дзіцяці пачынае працаваць фантазія, яно паляхаецца і доўга не засынае. Чай перад сном таксама ўзбуджае дзіця.

Поўнацэнным сродкам, які садзейнічае глыбокаму здароваму сну, з'яўляецца чыстае і прыхладнае паветра. Грудных дзяцей трэба і зімой укладваць днём на паветры або дома з адчыненай форткай; на ноч дзіцяці пакой павінен быць добра праветраны. Карысна пасля вячэры пайсці з дзіцем на спакойную прагулку і потым выкупаць у ледзь цёплай (36°—36,5°) ванне, добра — з дадаткам хвойнага экстракту. Няяркае святло, ціхая размова дарослых, іх спакойная, рытмічная дзейнасць (чытанне, шыццё) не толькі не перашкаджаюць дзіцяці, а, наадварот, супакойліва дзейнічаюць на яго.

Звычайная дзейнасць дзяцей, якая штодзённа паўтараецца перад сном, таксама добра настройвае на сон. Ужо з двух-трох год дзіця павінна прыбіраць свае цацкі, самастойна з дапамогай дарослых распранацца, акуратна ўкладваць сваю бялізну, класіфікаваць у ложку, накрывацца.

Укладваючы дзіця спаць, трэба спакойна, ласкава пажадаць яму: «Спакойнай ночы» — і ні ў якім разе не крычаць: «Зараз-жа спаць! Не смей круціцца!» Калі дзіця доўга не можа заснуць, трэба пасядзець каля яго, не размаўляючы, паклаўшы на плячо «цяжкую руку»; гэта яго супакойць.

Часта бацькі пытаюць, як адзяваць дзіця на ноч.

Грудных дзяцей трэба ўкладваць у звычайнай распашонцы і так званых штанах-панчохах, прыкрыўшы зверху коўдрай. Старэйшыя дзеці спяць толькі ў начной доўгай кашулі. лепшым адзеннем для дзённага сну на паветры ў зімовы час з'яўляецца ватны спальны мяшок або ватная коўдра.

Класіфікаваць дзіця трэба заўсёды на правы бачок. Ручкі павінны заставацца свабоднымі, ляжаць ля пояса або ля грудзей.

Жадаючы выгадаваць дзяцей здаровымі, уроўнаважанымі, дысцыплінаванымі, бацькі павінны вельмі клапацівацца адносіцца да арганізацыі сну дзіцяці.

«Советская женщина»

Міжпланетны пералёт

КАлі мы глядзім на начное неба, усеянае мноствам зорак, то нам часта прыходзіць у галаву пытанне: ці ёсць сярод гэтых далёкіх светаў такія, якія падобны на нашу Зямлю, і калі ёсць, то ці здолеюць людзі калі-небудзь даляцца да іх?

На абодва гэтыя пытанні навука адказвае сцвярджаючы. Праўда, велізарная большасць свяціл (зорак), якія мы бачым на небе, зусім непрыдатны для наведвання іх чалавекам. Гэта велізарныя шары з распаленых газаў з тэмпературай у тысячы і мільёны градусаў. Зоркі падобны на Сонца, толькі знаходзяцца ад нас значна далей. Але можна бачыць на небе і іншыя свяцілы: яны маюць выгляд даволі яркіх, немігтлівых зорак, але на самай справе хутчэй падобны на Зямлю. Гэта планеты — Венера, Юпітэр, Марс і іншыя цвёрдыя шары, якія рухаюцца, як і Зямля, вакол Сонца.

Многае пазналі вучоныя аб гэтых планетах, назіраючы іх з Зямлі ў свае тэлескопы. На планеце Марс, напрыклад, можна бачыць чырванаватыя пясчаныя пустыні, ёсць там снягі і льды, відавочна, ёсць і расліны.

Асабліваю цікавасць мае для нас Месяц — самае блізкае да нас свяціла. Трэба сказаць, што святло Месяца вельмі змрочнае і няўтульнае. У тэлескоп добра відаць пустэльная камяністая паверхня Месяца, спаласаваная гарамі і трэшчынамі.

Здаўна мараць людзі аб палётах за межы Зямлі. Але які матор, які рухавік зможа панесці нас у далёкія беспаветраныя прасторы? Як адарвацца ад Зямлі, якая сваім магутным прыцяжэннем утрымлівае і нас і ўсе прадметы на сваёй паверхні?

Праўда, часам удаецца на момант «перасіліць» прыцяжэнне Зямлі. Калі, напрыклад, стрэліць з гарматы ўгору, то снарад некаторы час падымаецца: ён пераадолюе зямное прыцяжэнне дзякуючы энергіі свайго руху. Але ўрэш-

це снарад немінуха падае на Зямлю. Ці нельга аднак пабудаваць такую гармату, каб снарад яе поўнасю перамог прыцяжэнне Зямлі і змог даляцца, скажам, да Месяца? Яшчэ ў XVII стагоддзі англійскі вучоны Н'ютан разлічыў, што гэта магчыма, але гармата для гэтага павінна быць надзвычай магутнай.

Палёт людзей унутры снарада такой гарматы паспрабаваў паказаць пісьменнік Жуль Верн у сваім рамане «З гарматы на Месяц». Аднак ён не ўлічыў, што ў той момант, калі гармата стрэліць, людзі ўнутры гарматы адчуюць страшэнны штуршок, які так прыдушыць іх да падлогі, што яны будуць расплюсчаны ў блін. Такім чынам, падарожжы з дапамогай гарматы безумоўна згубны для чалавека.

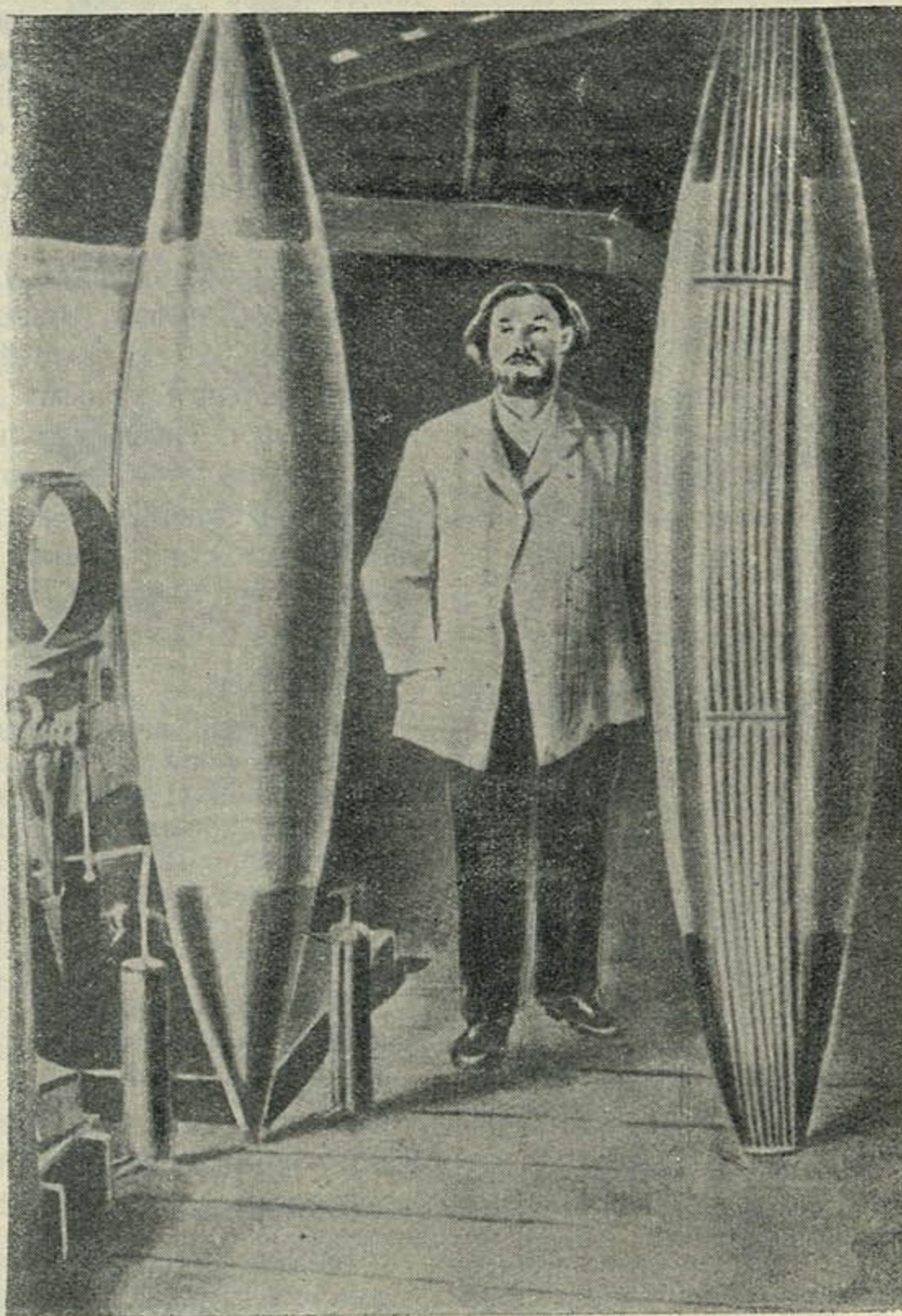
Але, магчыма, звычайны вінтавы самалёт, заваёўваючы ўсё большыя вышыні, даставіць нас калі-небудзь і на Месяц? Таксама не. Самалёт-жа можа рухацца толькі ў паветры. Яго вінт, верцячыся, зацягвае на сябе паветра, адкідае яго назад, а сам адштурхоўваецца ад гэтага паветра і цягне ўперад самалёт. Але чым вышэй мы паднімаемся над Зямлёй, тым больш разрэджаным робіцца паветра, паступова знікае. На вышыні 1 000 км атмасфера зусім канчаецца, яе змяняе беспаветраная сусветная прастора.

Такім чынам, для міжпланетных пералётаў неабходны асаблівы рухавік, работа якога не залежыць ад навакольнага асяроддзя. Іменна такі рухавік распрацаваў упершыню ў свеце выдатны рускі вучоны К. Э. Цыялкоўскі.

Але што-ж гэта за рухавік? Якая сіла зможа надаць яму неабходную хуткасць? Гэта рухавік тыпу ракеты, якую штурхае так званая рэактыўная сіла.

«За эрай аэрапланаў вінтавых, — пісаў Цыялкоўскі, — павінна следаваць эра аэрапланаў рэактыўных».

У наш час збываюцца гэтыя прароцкія словы Цыялкоўскага. Апіраючыся на яго вялікія ра-

К. Э. Цыялкоўскі ў сваёй майстэрні.

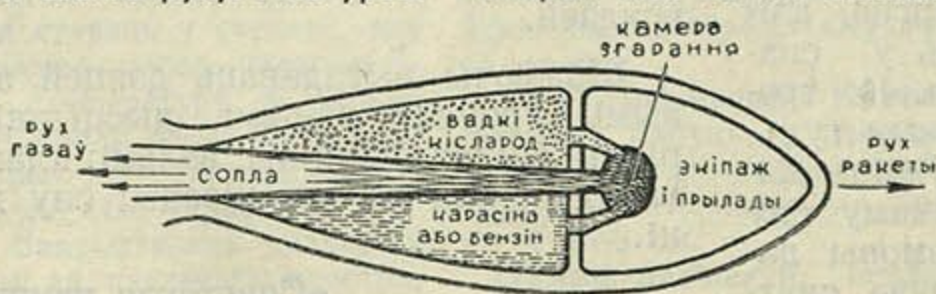
боты, савецкія вучоныя ў цесным супрацоўніцтве з работнікамі вытворчасці стварылі магутную сучасную рэактыўную авіяцыю.

Савецкія вучоныя распрацавалі так званы «паветрана-рэактыўны» рухавік, які карыстаецца вадкім гаручым, як прапанаваў Цыялкоўскі, але кісларода не запасае. Кісларод бярэцца проста з паветра, якое ўрываецца ўнутр рухавіка пры палёце. Рэактыўныя самалёты дасягаюць нябачанай хуткасці, перавышаючай хуткасць гуку (1200 км у гадзіну). Формай яны падобны да стралы, каб лепш рассякаць перад сабой паветра.

Для вывучэння паветра на вялікай вышыні карыстаюцца аўтаматычнай ракетай. Яна паднімаецца без людзей, але забяспечана рознымі прыладамі, якія самі адзначаюць вышыню, тэмпературу паветра, яго шчытнасць і многае іншае.

Найбольшай вышыні дасягнулі падвойныя ракеты (аб якіх таксама пісаў яшчэ Цыялкоўскі). Калі ўсё паліва з ніжняй ракеты скончыцца, яна адчэпляецца і спускаецца ўніз на парашуце. Пры гэтым верхняя невялікая ракета атрымлівае дадатковы штуршок.

Вось на падобным «ракетным цягніку», складзеным з некалькіх ракет, і магчыма будзе,

паводле разлікаў Цыялкоўскага, правесці касмічны пералёт. Велізарныя магчымасці ў гэтай галіне адкрывае перад намі выкарыстанне атамнай энергіі ў мірных мэтах. З дапамогай гэтай энергіі можна будзе дабіцца выкідвання газаў з ракеты з хуткасцю не 2 км у секунду, як зараз, а 8—10 км у секунду. Гэта вельмі палегчыць палёт і зменшыць затрату паліва.

Ляцець на «ракетным караблі» можна і павольна, але такі спосаб будзе нявыгадны: спатрэбіцца вельмі многа паліва. Куды больш эканамічна будзе спачатку разгнаць ракету да хуткасці 11 км у секунду, а затым уключыць матары і паліва больш не траціць. Ракета будзе працягваць ляцець, па-

добна снараду, выкінутаму з гарматы; даваць газ прыдзецца толькі для паваротаў ракеты і для яе тармажэння.

Як відаць, яшчэ да міжпланетных палётаў трэба будзе прайсці адзін важны этап — стварэнне штучнага спадарожніка Зямлі. Паводле думкі Цыялкоўскага, спадарожнік будзе знаходзіцца на вышыні каля 500 км, дзе паветра настолькі разрэджана, што не будзе тармазіць яго рух.

З гэтага спадарожніка можна будзе праводзіць цікавыя назіранні як Зямлі, так і планет і выконваць многія практычныя задачы, напрыклад, транспіраваць тэлевізійныя перадачы.

Для таго, каб ракета, якая дасягнула спадарожніка, змагла адправіцца ў міжпланетны

палёт, ёй даволі цяпер развіць хуткасць усяго 3 км у секунду.

Адной з сур'ёзных небяспек у палёце будзе сустрэча з метэарытамі — каменнямі, якія з велізарнымі хуткасцямі носяцца ў сусветнай прасторы. Аднак і гэтых сустрэч можна пазбегнуць, выяўляючы набліжэнне метэарыта з дапамогай асаблівай прылады — радыёлакатара.

Такім чынам, усе шматлікія цяжкасці міжпланетных зносін будуць рана ці позна пераадолены дзеля вялікай мэты: вывучэння далёкіх ад нас светаў. Якія рознастайныя, незвычайныя карціны адкрываюцца вачам людзей! Якое захапляючае поле дзейнасці паўстане перад вучонымі — даследчыкамі прыроды! Хоць

усе планеты складаюцца з адной і той-жа матэрыі, але ўмовы на іх самыя рознастайныя. Таму горныя пароды, мінералы, а таксама расліны і жывёла (дзе яны існуюць) павінны быць там зусім іншыя, чым у нас, на Зямлі.

Цяжка сказаць, калі будзе здзейснены першы касмічны рэйс. Але бяспрэчна, што гэты час ужо не за гарамі. Можна разлічваць, што такі пералёт будзе зроблен на працягу бліжэйшых 15—20 год.

У нашай краіне створаны ўсе ўмовы для таго, каб іменна савецкія людзі зрабілі першы ў свеце касмічны рэйс. Няма сумнення, што ўдзельнікамі гэтага палёту будзе наша цудоўнае цяперашняе маладое пакаленне.

ПАРАДЫ ВЫШЫВАЛЬШЧЫЦАМ

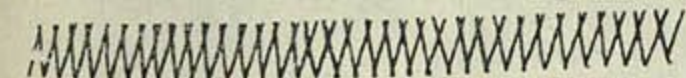
Аздобныя швы

У рускіх старадаўніх і сучасных вышыўках знаходзім вялікую колькасць розных дэкаратыўна-аздобных швоў.

Ведаючы тэхніку іх выканання, вышывальшчыца можа сама стварыць новыя прыгожыя віды швоў.

1. Шоў сцябліністы вышываецца ў дзве ніткі муліне. Кожны далейшы шывок укалваецца ў канец папярэдняга. Шыюць злева направа. Гэтым швом абшываюць контуры, аздабляюць дзіцячае адзенне.

2. Шоў тамбурны. Ланцужок на правым баку кладзецца ў выглядзе пецель, а на адваротным — суцэльным радком. Верхні шывок — замкнутая пятля. Выводзяць іголку з ніткай на правы бок, нітку размяшчаюць пятлёй, прытрымліваючы яе вялікім пальцам левай рукі; выводзяць іголку з правага на адваротны бок у папярэдні пракол і накіроўваюць яе ўніз. Новы пракол робяць так, каб кончык іголки трапіў у сярэдзіну пятлі. Тамбурны шоў ужываюць, як і сцябліністы, а таксама пры мастацкай гладзі як дапаможны шоў для насцілу ў адваротах кветак і лісцяў.

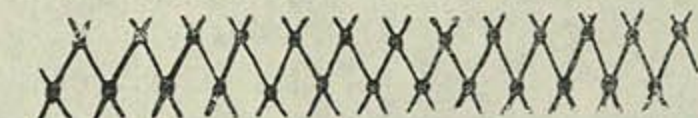

3. Шоў васьмёрка або суцэльны козлік. Зверху мае выгляд крыжыкавых шыўкоў, а з адваротнага боку матэрыялу — двух паралельных радкоў дробных шыўкоў. Шыюць ад сябе, знізу ўверх. Васьмёрку можна рабіць рэдкай і частай, шырокай і вузкай. Верхнія шыўкі кладуць побач уперак шва. Сочаць, каб новая нітка клалася поруч з папярэдняй і захоплівала зверху і знізу адвольную колькасць нітак матэрыялу. Вышываюць у дзве ніткі муліне. Гэты шоў вельмі пашыраны. Ён аздабляюць дзіцячае адзенне, жаночыя сукенкі, блузы, падкладаюць краі сурвэтак, даро-

жак. Можна вышываць ім вузкія лісточкі кветак (хрызантэм, рамашак), народныя рысункі.

4. Шоў козлік адрозніваецца ад васьмёркі тым, што верхнія шыўкі ўкладваюцца праз невялікія прамежкі ўверсе і ўнізе, каб пры перасячэнні нітак атрымліваўся крыжык. Гэтым швом карыстаюцца для аздаблення вышывак, часта падшываюць ім краі вырабаў з сукна, шэрсці, аксаміту і іншых шчытных матэрыялаў.

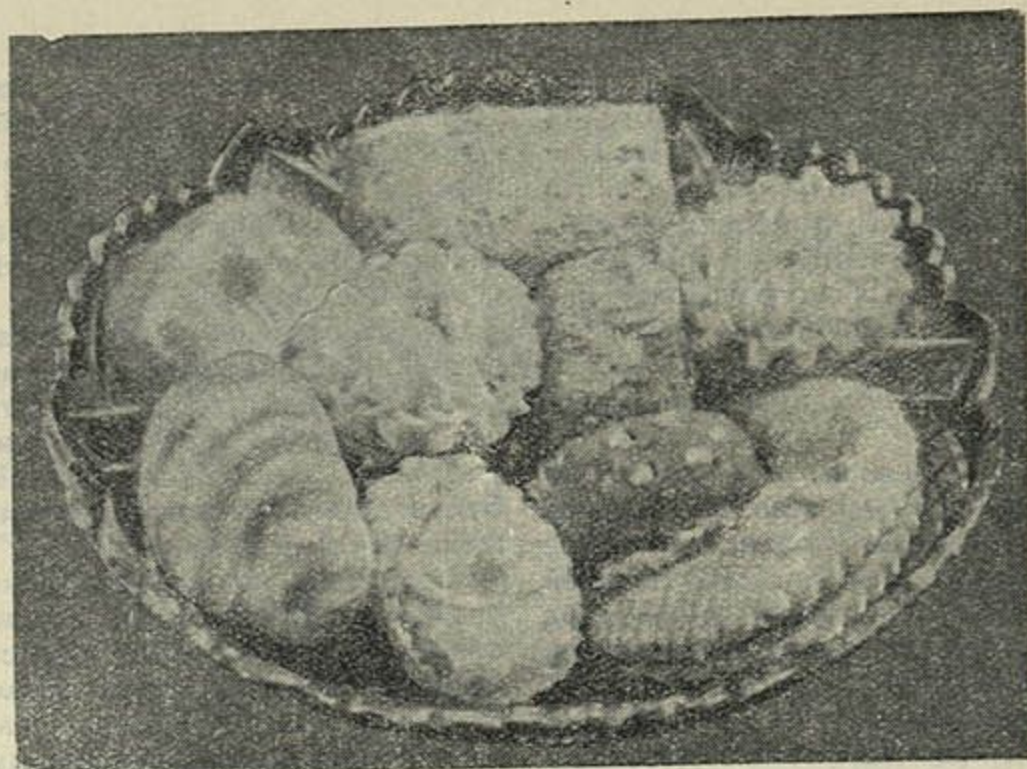

5. Шоў козлік з перахватам служыць для аздаблення шарсцяных і шаўковых жаночых сукенак, дзіцячага адзення і бялізны. Перахваты наносяць ніткай другога тону.

У пакоі адпачынку клуба Баранавіцкага чыгуначнага вузла адкрыта выстаўка прыкладнага мастацтва. Больш трыццаці майстроў мастацкай вышыўкі прадставілі свае работы. На здымку: на выстаўцы прыкладнага мастацтва ў клубе.

Фото А. Перахода. (Фотахроніка БелТА).

Парады на кулінарыі

ЮШКА

Найбольш смачную юшку гатуюць з жывой рыбы (снерлядзі, вокуня). Юшку можна гатаваць таксама з судака або рознай дробнай рыбы, за выключэннем карася і ліня. Каб юшка набыла неабходную клейкасць, дробную рыбу — яршоў і акунёў — трэба варыць, не счышчаючы з іх лускі, выпатрашанымі, старанна прамытымі. У акунёў, апроча вантроб, трэба выкінуць і жабры, інакш бульён набудзе гаркаваты прысмак.

Падрыхтаваную рыбу пакласці ў каструлю, заліць халоднай вадой, дадаць ачышчаныя карэнні, цыбулю, соль і варыць пры павольным кіпенні ад 40 хвілін да гадзіны. Пасля гэтага бульён працадзіць.

ЗАПЕЧАНЫЯ ЛЕШЧ, КАРП АБО САЗАН

Ачышчаную і прамытую рыбу разрэзаць удоўж хрыбетнай касці, нарэзаць упоперак на кавалкі і апусціць на 2—3 хвіліны ў падсоленае малако. Затым абкачаць у муцэ або тоўчаных сухарах і скурай ўверх пакласці на падмасленую патэльню. Пэндзлікам абпыркаць рыбу маслам і паставіць у духоўку. Праз 5 хвілін скура рыбы пачне падрумяняцца. Філе запякаецца праз 6—7 хвілін, а ка-

валкі з касцямі — праз 12 хвілін.

На стол рыбу падаць на патэльні або перакласці на падгрэтае блюда і паліць маслам з патэльні. Да рыбы падаць адвараную або смажаную бульбу, агуркі, зялёную салату.

Прыгатаваную такім спосабам рыбу можна падаць і халоднай з агуркамі, памідорамі, рознымі марынаванымі фруктамі.

На 500 г. рыбы — $\frac{1}{4}$ шклянкі малака, па 2 ст. лыжкі мукі і масла.

ЗРАЗЫ З ЦЯЛЯЦІНЫ

Нарэзаць цяляціну тонкімі кавалкамі велічыней з далонь і аспярожна адбіць. Прыгатаваць фарш: нашынкаваць дробна цыбулю і падсмажыць яе на масле; кавалкі чэрствага хлеба размачыць у малаце і, выціснуўшы лішнюю вільгаць, змя-

шаць з цыбуляй, заправіць соллю, перцам, добра перамяшаць, пакласці на патэльню і падсмажыць на слабым агні. На кожны скрылёк мяса пакласці па сталовай лыжцы прыгатаванага фаршу, загарнуць мяса ў выглядзе трубочак, звязаць ніткамі і пасаліць. Затым пакласці на патэльню з разагрэтым маслам і хутка абсмажыць на моцным агні з усіх бакоў да ўтварэння румянай скарынькі. Пасля гэтага зменшыць агонь, дадаць 1 шклянку мяснана бульёну, 2 ст. лыжкі тамату-пюрэ і тушыць да мяккасці на працягу 40—50 хвілін. Падаць на стол, зняўшы ніткі і паліўшы сокам, атрыманым пры тушэнні. Асобна падаць таматны востры соўс.

На 500 г цяляціны (мякаці) — 1 вялікую галоўку цыбулі, 100 г чэрствага белага хлеба без скарынак, $\frac{1}{2}$ шклянкі малака, 3 ст. лыжкі масла.

БУЛЬБЯНЫЯ КАТЛЕТЫ

Ачышчаную бульбу зварыць, ваду зліць, а бульбу пакінуць хвілін на дзесяць для адсушкі. Не даючы бульбе астыць, патаўчы яе драўляным таўкачом.

У атрыманае пюрэ дадаць сталовую лыжку масла, жаўткі яек старанна вымешаць і зрабіць катлеты, потым абкачаць іх у муцэ або сухарах і абсмажыць з абодвух бакоў на масле. Асобна да катлет падаць грыбны соўс.

На 1 кг бульбы — 2 яйкі, $\frac{1}{2}$ шклянкі мукі, 4 ст. лыжкі масла.

МАСКОЎСКІЯ ПОНЧЫКІ

У муку ўсыпаць пітную соду і молатую карыцу, перамяшаць і прасеяць. Цукар, масла і яйкі старанна расцерці, развесці малаком і, паступова ўсыпаючы муку, замясіць цеста.

Гатовае цеста раскачваць таў-

шчыней $\frac{1}{2}$ см і шклянкай або выемкай выразаць кружкі. Выемкай меншага памеру з кожнага кружка дастаць сярэдзіну, надаючы такім чынам цесту форму кальца. Смажыць пончыкі трэба ў разагрэтым тлушчы. Гатовыя пончыкі пасыпаць цукровай пудрай.

На $1\frac{1}{2}$ шклянкі мукі — 2 ст. лыжкі цукру, 1 ст. лыжку слівачнага масла, 1 яйка, $\frac{1}{2}$ шклянкі малака, $\frac{1}{2}$ чайнай лыжкі пітной соды, 100 г тлушчу (для смажання).

ПІРОЖНАЕ З УЗЫТЫМІ СЛІЎКАМІ АБО ЗАВАРНЫМ КРЭМАМ

Уліць у каструлю шклянку вады, дадаць масла, соль і паставіць на агонь. Як толькі вада закіпіць, усыпаць адразу ўсю муку, размяшаць і на слабым агні праварыць 2—3 хвіліны, памешваючы. Затым зняць каструлю з агню і дадаваць яйкі (па аднаму), старанна размешваючы; як толькі цеста пачне цягнуцца, спыніць дадаванне яек, цеста раскачаць у выглядзе булчак, выкладаючы іх на бляху, злёгку змазаную маслам, на адлегласць $3\frac{1}{2}$ —4 см адна ад другой. Для выпечкі паставіць бляху ў гарачую духоўку на 15—20 хвілін, а як толькі булчак зарумяняцца і павялічацца ў аб'ёме, збавіць жар у печы, не вымаючы булчак, і дапечы да гатоўнасці.

Гатовыя булчакі надрэзаць удоўж з аднаго боку, і, пры адчыніўшы, напоўніць сярэдзіну сліўкамі, збітымі з дадаваннем цукру і ваніліну. Можна іх запоўніць таксама заварным або слівачным крэмам. Затым пасыпаць цукровай пудрай, пакласці на блюда і падаць.

На 1 шклянку мукі — 100—125 г масла або маргарыну, 4—5 яек, 1 шклянку вады, $\frac{1}{4}$ чайнай лыжкі солі, шклянку слівак, 2— $2\frac{1}{2}$ ст. лыжкі цукру, $\frac{1}{4}$ парашку ваніліну або 1—2 лыжкі лікёру.

На першай старонцы вокладкі:

малюнак мастака В. Карэцкага.

На чацвёртай старонцы вокладкі:

фотаэцюд А. Дзітлава.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 00994.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 1. IV.55 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 2-33-03.

Друкарня імя Сталіна, Мінск, Цана 1 руб. 80 кап. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 100 000 экз. Заказ 176.

Русская Красавица

Слова П. КАЗЬМИНА

Музыка В. ЗАХАРОВА

Спокойно. Медленно. Напевая

Двое

КТО ВЫ-ХО-ДИТ РА-НО В ПО-ЛЕ? КТО ВСТРЕЧА-ЕТ В ПО-ЛЕ ЗО-РИ? ДЕ-ВУШ-КА КОЛ-
ХОЗ-НИ-ЦА МО-ЛОД-ЦУ БЕС-СОН-НИ-ЦА НА ГРУДИ Е-Ё КО-СА, СПО-ВО-ЛО-КО
-Ю ГЛАЗА. СТАР И МЛАД-ВСЯ У-ЛИ-ЦА ДЕ-ВУШ-КОЙ ЛЮ-БУ-ЕТ-СЯ

Так же медленно и тихо, как запевающие

Хор

Ох, НЕ ДА-РОМ СЛА-ВИТ-СЯ РУС-СКА-Я КРА-СА-ВИ-ЦА!

Для окончания.

Ох, НЕ ДА-РОМ. Ох, Ох, НЕ ДА-РОМ РУС-СКА-Я КРА-СА-ВИ-ЦА. // СА-ВИ-ЦА

Кто выходит рано в поле?
Кто встречает в поле зори?
Девушка-колхозница,
Молодцу — бессонница.
На груди ее коса,
С поволокою глаза.
Стар и млад — вся улица
Девушкой любитя.

Припев:

Ох, недаром славится
Русская красавица!
Ох, недаром, ох, ох,
Недаром русская
Красавица славится.

Не она ли у дубравы,
Соревнуясь, косит травы
У крутого бережка,
Черноброва девушка?
Не о ней ли по ночам
Играют песни по садам,
Топчут травы вешние
Гармонисты здешние?

Припев.

Не ее ли у дубравы
Встретил нынче парень бравый,
Встретил и сторонится.
«Экая колхозница!»
Посмотрел, промолвил: «Ох,
Ох, влюбиться не дай бог!»
А уйти не хочется,
Смотрит, не насмотрится.

Припев.

Не она ль к реке подходит,
Светлых глаз с воды не сводит,
К речке наклоняется,
Смотрит, удивляется?
«Неужели это я?
Может, алая заря
В небе разгорается,
В речке отражается?»

Припев.

Не заря повинна в этом,
Хороша зимой и летом
Та, что всюду славится,
Девушка-красавица,
Что же скажете тогда,
Когда яркая звезда
На груди появится,
Та, что полагается?

Припев.

1964 F.

